

Terese Samuelsen

Bærekraftsrapportering som profesjonell praksis

En intervjustudie om skriveres perspektiver i den norske havbruksnæringa

19 278 ord

Masteroppgave i språk og kommunikasjon i profesjoner

Veileder: Kristin Halvorsen

Medveileder: Beate Sjøfjell

Mai 2021

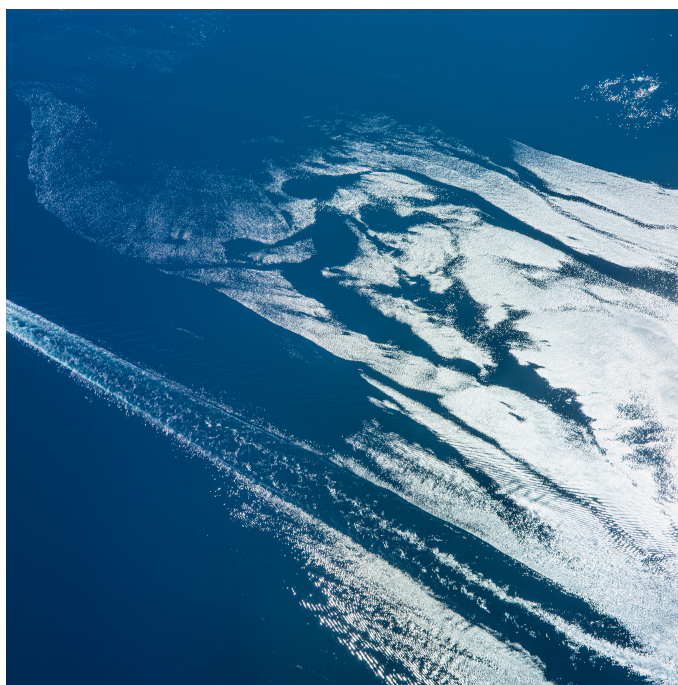

Foto: Terese Samuelsen

Terese Samuelsen

Bærekraftsrapportering som profesjonell praksis

En intervjustudie om skriveres perspektiver i den norske havbruksnæringa

19 278 ord

Masteroppgave i språk og kommunikasjon i profesjoner
Veileder: Kristin Halvorsen
Medveileder: Beate Sjøfjell
Mai 2021

Norges teknisk-naturvitenskapelige universitet
Det humanistiske fakultet
Institutt for språk og litteratur

Kunnskap for en bedre verden

Sammendrag

Det er i dag bred internasjonal enighet om at næringslivet må ta del i å løse miljømessige og sosiale utfordringer, og jobbe for bærekraftig utvikling innenfor planetens tålegrenser. Stadig flere selskap kommuniserer om sitt arbeid med disse temaene gjennom bærekraftsrapporter. Å skrive slike tekster er en profesjonell kommunikativ praksis som det er forsket lite på. Formålet med dette masterprosjektet er å belyse rapportskriveres perspektiv på bærekraftsrapportering som profesjonell praksis og å undersøke kommunikative dilemma som kan oppstå i skriveprosessen.

Denne studien inngår i fagfeltet anvendt språkvitenskap som har som sentralt fokus å, gjennom å fortolke og forstå profesjonelle kommunikative praksiser, fremskaffe ny kunnskap av relevans både for forskningsfeltet og for praktikerne som er involvert. Studiens utvalg består av fem rapportskrivere som er ansatt i fem ulike selskap i den norske havbruksnæringa. Gjennom semistrukturerte intervju har de delt sine erfaringer, beskrivelser og betraktninger om bærekraftsrapportering som profesjonell praksis. Det empiriske materialet i studien består av transkriberte intervjudata som er blitt analysert ved bruk av tematisk analyse.

Gjennom analysene gis et perspektiv på hvordan bærekraftsrapporter blir til, og hvilke formål de kan ha for et utvalg norske havbruksselskap. I tillegg viser analysene hvordan rapporteringspraksisen kan innebære ulike former for kompleksitet og balanse ganger. Kompleksiteten drøftes med vekt på de stadige endringene i rapporteringens kontekst, de mange bidragsytere i rapportenes tilblivelsesprosess samt rapportenes brede spekter av potensielle lesergrupper. Videre diskuteres skriveprosessens balanse ganger med utgangspunkt i begrepet kommunikative dilemma. Kommunikative strategier skriverne tar i bruk i skriveprosessen drøftes parallelt.

Å benytte intervju som metode gir rapportskriveres stemme en plass i en diskusjon om bærekraftsrapporteringens formål, funksjoner og kommunikative utfordringer. I en tid der bærekraft er stadig høyere på agendaen kan dette gi et perspektiv på en lite studert arbeidspraksis av økende betydning både for selskaper og for selskapenes interessenter. Studien kan også være et bidrag i mer overordnede diskusjoner om rapporteringens rolle i selskapers bærekraftige utvikling.

Abstract

There is international consensus for companies to take part in finding solutions to environmental and social challenges and to work for sustainable development within planetary boundaries. A growing number of companies communicate about their work with these topics through sustainability reports. The professional communicative practice of writing such texts is an under-researched area. The purpose of this study is to shed light on report writers' perspectives on sustainability reporting as a professional practice, and to investigate communicative dilemmas that may arise in the writing process.

This study is part of the research field applied linguistics. The field aims to, through interpreting and understanding professional communicative practices, obtain new knowledge of relevance both for the field of research as well as for the practitioners involved. Research data for this project was collected through semi structured interviews with five report writers employed within five different aqua culture companies in Norway. In the interviews the report writers shared their experiences and reflections about sustainability reporting as a professional practice. The empirical material in this study consists of transcribed interview data that has been analyzed using thematic analysis.

The results provide a perspective on the process of writing sustainability reports and different purposes these texts may have for a selection of Norwegian aquaculture companies. The analytical work also highlight various forms of complexity and opposing factors that the writers must take into account in the writing process. Key factors regarding the complexity will be discussed with emphasis on the constant changes in the context of the reporting practice, the number of different contributors involved in the writing process, as well as the range of different potential readers these reports may address. Furthermore the study indicates potential communicative dilemmas caused by opposing needs and expectations. The various communicative strategies used to deal with such challenges are also discussed.

This study gives report writers a voice in the discussions about the purposes, functions and communicative challenges related to sustainability reporting. At a time when sustainability is high on the agenda this can provide a perspective on an under-studied work practice of increased importance both for the companies publishing these texts and for their stakeholders. As such this study may be a contribution to discussions about the role of sustainability reporting in companies' work towards sustainable development.

Forord

Dette prosjektet inngår som ett av tre bidrag fra det første avgangskullet tilhørende mastergraden språk og kommunikasjon i profesjoner ved NTNU.

Veileder Kristin Halvorsen har vært en solid støttespiller og motivator gjennom hele dette halve året. En stor takk til deg for inspirerende veiledningstimer og for et friskt og faglig blikk på mine mange idéer og tekstutkast. Dine bidrag har vært uvurderlige i alt fra kommunikasjonsfaglige, praktiske, etiske og sjangerrelaterte spørsmål som har oppstått på veien. Jeg vil også takke biveileder Beate Sjøfjell som har gitt meg svært nyttig innsikt i historiske, juridiske og politiske utviklinger innen nasjonal og internasjonal bærekraftsrapportering. Takk for at du har delt raust av din kunnskap, og for ditt store engasjement for oppgavens tema.

Dette prosjektet hadde ikke kunnet gjennomføres uten bidrag fra studiens informanter. Tusen takk for at dere ville dele deres kunnskap og erfaringer om bærekraftsrapportering som praksis. Intervjuene med dere ga meg kunnskap jeg ikke ville hatt tilgang til ellers. Jeg håper mine analyser og diskusjoner er inspirerende og bidra til ny kunnskap som kan komme til nytte også for dere.

Takk også til alle dere andre som har bidratt til at dette prosjektet ble som det ble. Takk til Vilde Steiro Amundsen, Magnus Young, Veera Mo og Merete Gisvold Sandberg som har gitt meg nyttig kunnskap og innsikt i planleggingen av dette prosjektet. Takk også til Christoffer Skaar og Gitte Koksvik for inspirerende forelesninger om bærekraft og samfunnsansvar, og til Maria Azucena Gutierrez Gonzalez for alt du har lært meg om havet, havforskning og bærekraft.

Og til mine forelesere ved instituttet, Gøril Thomassen Hammerstad, Ingrid Stock og Heidi Gilstad. Tusen takk for varm mottakelse på det nystartede masterprogrammet og for stort faglig engasjement og lærerik undervisning. Sammen med Kristin har dere gitt meg nye perspektiver på og forståelse av kommunikasjon både generelt og innen arbeidslivet. Jeg håper det gjenspeiles i denne oppgaven. Og til mine medstudiner Tomaris, Line og Inger-Helen – Tusen takk for to flotte år!

Sist, men ikke minst vil jeg takke venner og nære. Takk til Martin, Lillian, Fredrik, Hanne og Synne som har lest tekstutast og kommet med innspill til både språk og tekstinnhold. Mer kompetent og smart responsgruppe må man lete lenge etter. Masse takknemlighet går også til Marius som har stilt opp som en tålmodig, fleksibel og motiverende støttespiller hele veien. I tillegg vil jeg takke Anna Sara som lot meg komme på skriveferie på gården. Å skravle med en nybakt bonde over en kaffe i solveggen, klappe nyfødte lam eller leke med tenåringsvalper i skrivepausene er en oppskrift jeg kan anbefale alle.

Terese Samuelson

Trondheim, 30.05.2021

Innhold

Figurer	xi
Tabeller.....	xi
1 Innledning	12
1.1 Forskningsspørsmål	13
1.2 Studiens bidrag	13
1.3 Oppgavens struktur.....	14
2 Bakgrunn.....	15
2.1 Bærekraftsrapportering.....	15
2.1.1 Begrepet bærekraft og bærekraftig utvikling.....	15
2.1.2 Sjangeren.....	15
2.1.3 Lovkrav og rapporterings-standarder.....	16
2.1.4 Tidligere forskning	17
2.2 Bærekraft innen den norske havbruksnæringa	18
2.2.1 Bærekraftsrapporten i «the sea of texts»	19
3 Teoretisk rammeverk	21
3.1 Dialogistisk perspektiv på språk og kommunikasjon	21
3.1.1 Et interaksjonelt perspektiv.....	21
3.1.2 En kontekstuell tilnærming til tekster og skriving	22
3.2 Bærekraftsrapportering som profesjonell praksis	23
3.2.1 Skriving i profesjonell praksis	23
3.2.2 Kommunikative dilemma i profesjonell praksis	24
4 Metodisk tilnærming.....	25
4.1 Semistrukturerte intervju	25
4.1.1 Forberedelser	25
4.1.2 Utvikling av intervjuguide	26
4.2 Studiens utvalg.....	28
4.2.1 Utvalgskriterier.....	28
4.2.2 Rekruttering av informanter	28
4.3 Datainnsamling.....	29
4.3.1 Forberedelser	29
4.3.2 Gjennomføring av intervju	30
4.4 Bearbeiding av data	31
4.4.1 Tematisk analyse.....	31
4.4.2 Analysens faser	32
4.5 Forskerposisjon og etiske hensyn	33

5	Bærekraftsrapportering som profesjonell praksis.....	35
5.1	Bærekraftsrapportering som del av virksomheten.....	35
5.1.1	Bærekraft som et omfattende tema av økende betydning.....	35
5.1.2	Rapporteringen som en eksternt motivert kommunikasjonsoppgave.....	36
5.1.3	Fravær av én felles rapporteringsstandard.....	37
5.2	Potensielle lesergrupper.....	37
5.3	Kommunikative formål.....	39
5.3.1	Å dele informasjon.....	39
5.3.2	Å kommunisere selskapets idealer eller kultur.....	40
5.3.3	Å forklare eller komme med motsvar.....	41
5.4	Mange skrivere, medvirkere og skriveroller.....	42
5.4.1	Samarbeid i ulike faser av skriveprosessen.....	43
5.5	En leserorientert skriveprosess.....	44
5.5.1	Balanseganger mellom positivt og negativt.....	45
6	Drøfting.....	47
6.1	Bærekraftsrapportering som en kompleks profesjonell praksis.....	47
6.1.1	Endringer.....	48
6.1.2	Lesergruppene.....	48
6.1.3	Samskrivingsprosessen.....	49
6.2	Bærekraftsrapporteringens kommunikative dilemma.....	50
6.2.1	Selvrepresentasjon.....	50
6.2.2	Informasjon eller påvirkning.....	51
6.2.3	Følsomme tema.....	51
7	Avslutning.....	53
7.1	Teoretisk bidrag.....	53
7.2	Relevans for praksis.....	53
7.3	Videre forskning.....	54
	Referanser.....	55
	Vedlegg.....	60

Figurer

Figur 1: Bærekraftsrapportens omkringliggende tekster.....	20
Figur 2: Dysthes dialogiske diskursmodell (1997)	22
Figur 3: Rapportenes potensielle lesergrupper	38
Figur 4: Rapporteringens kommunikative formål.....	39

Tabeller

Tabell 1: Ulike kilder til bakgrunnskunnskap	26
Tabell 2: Intervjuenes fasestruktur	27
Tabell 3: Informasjon om utvalg og intervju.....	29

1 Innledning

Det er i dag et økende fokus på hvordan menneskelig aktivitet påvirker jordas klima og økosystem, og hvordan vi som samfunn kan bevare menneskehetens sosiale fundament og naturens mangfold og bæreevne (Rockström, Steffen, Noone, Persson, Chapin, et al., 2009). Dette gjenspeiles blant annet i forventninger om at næringslivet informerer om sin påvirkning på omgivelsene og hvilke tiltak de gjør for bærekraftig utvikling. Stadig flere selskap svarer på disse forventningene gjennom å publisere årlige *bærekraftsrapporter* (Lin, 2020, Yu & Bondi, 2017, Fuoli, 2012). Rapportene regnes som en etablert form for skriftlig kommunikasjon og en hovedsjanger innen offentlig næringslivsdiskurs (Fuoli, 2018).

Bærekraft omfatter både økologiske, sosiale og økonomiske dimensjoner, og selskapenes bærekraftsrapporter kan handle om alt fra likestilling og sirkulærøkonomi til utslipp av klimagasser og ressursforbruk. Selskapene har stor frihet i utformingen av rapportene, da lovverket i begrenset grad stiller krav til form og innhold (Regnskapsloven, 1998, §3.3c). Rapporteringen påvirkes blant annet av press fra ulike lesergrupper, og i tekstutformingen vektlegges ofte de interessentene som anses for å ha de sterkeste eller mest legitime kravene overfor selskapene (Freeman, 1984, i Carson, 2019). Aksjonærer, investorer, myndigheter eller kunder fremheves som sentrale, men også media, interesseorganisasjoner og privatpersoner regnes som potensielle lesere.

Å skrive bærekraftsrapporter kan betraktes som en *profesjonell kommunikativ praksis*, her forstått som institusjonelt etablert yrkesutøvelse (Sarangi & Candlin, 2010). I denne forståelsen anerkjennes språk og kommunikasjon som uttrykk for handling og praksis, og som en sentral del av praktikerens utførelse av arbeidsoppgaver. Tidligere studier av bærekraftsrapporter har stort sett fokusert på rapporttekstene, og jeg har til gode å finne forskning som belyser rapportskrivernes erfaringer med rapporteringen som arbeidsoppgave. Dette til tross for at etablerte medlemmer av profesjonelle fellesskap regnes for å ha større kunnskap og forståelse av sine sjangre enn de som er på utsiden av fellesskapet (Bhatia, 2014, s. 26). Dette gjør det interessant å undersøke praktikernes perspektiv på rapporteringen, for gjennom dette å belyse rapporteringen som profesjonell praksis.

Havbruksnæringa er Norges tredje største eksportindustri og den raskest voksende sektoren innen norsk økonomi (Hersoug, 2015). Både myndighetene (Meld. St. 16, 2014-2015) og havbruksnæringa har store ambisjoner for at næringa skal vokse videre (Tveterås, Reve, Haus-Reve, Misund, & Blomgren, 2019). Havbruks-selskapene møter i økende grad krav om å bli mer bærekraftige (Aarset, Carson, Wiig, Måren & Marks, 2020) og de fleste av de store havbruksselskapene rapporterer om bærekraft.

Samtidig som at næringa blir sett på som en effektiv og lønnsom matprodusent, blir den også ansett som potensielt kontroversiell grunnet dens påvirkning på ulike sosiale og økologiske faktorer (Young, Brattland, Digiovanni, Hersoug, Johnsen, Karlsen et al., 2019, Osmundsen & Olsen, 2017). I spennet mellom slike ulike hensyn kan interessekonflikter oppstå, og i samfunnsdebatten har det over flere år vært diskusjoner relatert til dette.

Å skrive rapporter med et bredt tematisk omfang for en rekke ulike lesergrupper med varierende krav eller forventninger kan tenkes å være utfordrende. I litteratursøk har jeg til gode å finne tidligere studier av bærekraftsrapportering innen den norske havbruksnæringa, men jeg betrakter kunnskap om rapportenes tilblivelse og funksjon som relevant både for selskapene og for deres interessenter.

Med dette som utgangspunkt er denne studiens forskningsinteresse å undersøke rapportskriverens perspektiv på bærekraftsrapportering i den norske havbruksnæringa.

1.1 Forskningsspørsmål

Denne studien er basert på individuelle semistrukturerte intervju med skrivere av bærekraftsrapporter som er ansatt i ulike norske havbrukselskap. Gjennom analyser av datamaterialet belyser jeg følgende forskningsspørsmål:

Hvordan beskriver rapportskrivere bærekraftsrapportering som profesjonell praksis, og hvilke kommunikative dilemma kan skriverne møte på i utformingen av rapportene?

Dette undersøker jeg gjennom å belyse tre delspørsmål:

1. *Hvilke kommunikative formål beskriver rapportskriverne at disse tekstene har for selskapene?* Dette er et utgangspunkt for å belyse årsaker til at selskapene publiserer slike rapporter og hvilke formål rapportskriverne ser for seg at rapportene kan ha. Det kan også bidra til å kaste lys på rollen rapportene har innad i selskapene, og hvem som anses som potensielle lesergrupper.

2. *Hvordan blir bærekraftsrapportene til?* Et sentralt fokus her er skriveprosessen og samarbeidet som ligger til grunn for utformingen av rapportene. Her vil jeg også belyse informantenes beskrivelser av bærekraft som begrep og ulike rammefaktorer som ligger til grunn for utformingen av rapporteringen.

3. *Hvilke kommunikative dilemma kan skriverne møte på i utformingen av rapportene?* Gjennom dette spørsmålet ønsker jeg å undersøke eventuelle kommunikative utfordringer eller balanse ganger knyttet til skriveprosessen, og ulike måter rapportskriverne håndterer disse på.

Ved å svare på forskningsspørsmålene kan dette prosjektet si noe om hvordan nåsituasjonen er. Jeg vil dermed kunne gi et tilstandsbilde (Skilbrei, 2019, s.107). Med andre ord vil prosjektet fokusere på utforskning av praksis slik den beskrives av studiens informanter.

1.2 Studiens bidrag

Studien inngår i fagfeltet anvendt språkvitenskap, definert av Brumfit som «the theoretical and empirical investigation of real-world problems in which language is a central issue» (1997, s. 93). Studien knytter seg til den delen av fagfeltet som gjerne omtales som *anvendt språkvitenskap innen profesjoner* (Sarangi, 2005) da den undersøker kommunikasjon i arbeidslivet med fokus på kommunikative utfordringer i institusjonelle kontekster. Dette feltet har som sentralt fokus å, gjennom å fortolke og forstå profesjonelle praksiser, fremskaffe ny kunnskap av relevans både for forskningsfeltet og for praktikerne som er involvert (Roberts, 2003).

Gjennom denne studien kan jeg bidra med ny kunnskap om bærekraftsrapportering som profesjonell praksis. Dette kan være av relevans både for mine fagfeller innen anvendt

språkvitenskap og for bærekraftforskere generelt. Videre kan studien bidra med ny kunnskap av relevans for praktikernes arbeid med, og forståelse av bærekraftsrapportering og skriveprosesser. Studiens avgrensning kan gjøre den spesielt interessant for rapportskrivere innen den norske havbruksnæringa, men kan potensielt også være relevant innen andre bransjer.

1.3 Oppgavens struktur

I studiens bakgrunnskapittel presenterer jeg sentrale faktorer rundt bærekraftsrapportering som praksis. I kapittel tre greier jeg ut om det dialogistiske perspektivet på språk og kommunikasjon som utgjør denne studiens teoretiske rammeverk. I dette kapitlet redegjør jeg også for skriveprosesser i arbeidslivet og kommunikative dilemma som praktikere kan møte på i ulike kommunikasjonssituasjoner. I kapittel fire presenterer jeg studiens metode og min fremgangsmåte i planlegging, rekruttering og gjennomføring av semistrukturerte intervju. Videre greier jeg ut om de ulike fasene i analysene av intervjudataene. Til sist i metodekapitlet redegjør jeg for min forskerposisjon og etiske spørsmål.

Studiens analysedel presenterer rapportenes kommunikative formål og tilblivelse. Her belyses bærekraftsrapportering som kommunikativ praksis slik den beskrives av studiens informanter. Dette kapitlet starter med en presentasjon av fremtredende tema i informantenes beskrivelser av rapporteringens rammebetingelser og rolle innad i selskapene. Videre presenteres tema som handler om rapportenes potensielle lesergrupper og kommunikative formål. I siste del av analysene presenteres prosessen rapportene blir til igjennom. Fokuset er her på rapportens skrivere og medvirkere, skrivesamarbeidet, skrivers leserorientering samt balanse ganger mellom ulike hensyn i rapportenes tilblivelsesprosess.

Studiens drøftingskapittel innebærer en mer fortolkende tilnærming. Her diskuterer jeg rapporteringspraksisens kompleksitet med utgangspunkt i temaene *endring*, *lesergrupper*, og *samskrivingsprosess*. Deretter drøfter jeg skriveprosessens potensielle balanse ganger med utgangspunkt i tre kategorier *kommunikative dilemma* av Linell (2011). Parallelt drøftes ulike kommunikative strategier skriverne tar i bruk i utformingen av rapporttekstene. Til sist i oppgaven presenteres studiens empiriske og teoretiske bidrag, samt muligheter for videre forskning

2 Bakgrunn

I dette kapitlet belyser jeg sentrale faktorer rundt bærekraftsrapportering som praksis. Først tar jeg for meg begrepet bærekraft og bærekraftig utvikling. Dette er sentrale begrep som bærekraftsrapporteringen bygger på. Videre vil jeg greie ut om kjennetegn ved bærekraftsrapporten som sjanger, samt sentrale rammebetingelser og standarder som legger føringer for norske selskapers rapportering. Dette gir et innblikk i sentrale oppgaver og regler rapportskrivere må forholde seg til i utarbeidingen av slike tekster. Videre følger en oversikt over internasjonal forskning på bærekraftsrapporters diskursive trekk. Gjennom denne oversikten vil jeg gi et innblikk i hvordan disse rapportene er blitt studert tidligere, samt sentrale akademiske diskusjoner om hvordan selskaper bruker disse tekstene til å oppnå ulike mål. Deretter gir jeg en oversikt over ulike bærekraftsrelaterte tema som havbruksnæringa rapporterer om, før jeg til slutt kort hvordan næringas bærekraftsrapporter inngår i som en del av en større gruppe tekster.

2.1 Bærekraftsrapportering

2.1.1 Begrepet bærekraft og bærekraftig utvikling

Bærekraftsrapporter bygger på temaet *bærekraft*, et omstridt begrep som det finnes en rekke ulike definisjoner og fortolkninger av (Connelly, 2007, Lankoski, 2016, Aarset et al., 2020). I denne studien tar jeg utgangspunkt i at bærekraft handler om å bevare menneskehetens sosiale fundamentet og naturens mangfold og bæreevne innenfor planetens tålegrenser (Rockström, Steffen, Noone, Persson, Chapin, et al., 2009).

Mens bærekraft kan betraktes som et mål, er *bærekraftig utvikling* blitt omtalt som veien frem mot dette målet (Broman & Ingvar, 2017). En av de mest kjente definisjonene av bærekraftig utvikling er: «*Utvikling som gjør det mulig å møte behov i dag uten at det går på bekostning av fremtidige generasjoners muligheter til å dekke sine behov*». (Brundtland, Khalid, Agnelli, Al-Athel, & Chidzero, 1987). Definisjonen ble lansert i den FN-initierte rapporten «Vår felles fremtid», og er senere blitt kritisert. Den regnes likevel som det dominerende rammeverket for integrering av økologi, økonomi og sosiale målsettinger i dagens samfunn (Carson, 2019).

I 2015 ble forståelsen av bærekraftig utvikling utdypet med 17 mer konkrete bærekraftsmål som ble vedtatt av alle FNs medlemsland (FN, 2015). Både myndigheter og selskaper benytter disse som retningslinjer for sitt arbeid med bærekraft. Selskapers bærekraftsrapportering kan forstås som ett ledd i deres arbeid med disse temaene (Baumgartner & Rauter, 2017).

2.1.2 Sjangeren

Selskapers tekster kan betraktes som konkrete uttrykk for deres omdømme, praksis og kultur, og måten en organisasjon omtaler seg selv og handler på i sine tekster kan studeres som uttrykk for selskapets selvforståelse og praksis (Clement, 2014, s. 196). Bærekraftsrapportering kan her regnes som en av flere måter selskaper viser hvordan de tar samfunnsansvar på gjennom at de gjør tilgjengelig informasjon om ulike aspekter ved sin virksomhet (Carson, 2019). Rapportene består gjerne av en kombinasjon av narrative tekster, kvantitative data og multimodale elementer (Fuoli, 2018) og kan betraktes som

en «institusjonalisert og gjenkjennelig type tekst, med en forutsigbar form, stil, terminologi og formuleringer» (Rahm, Sandell & Svensson, 2020). Dermed kan den forstås som en egen *sjanger*, her definert som:

Recognizable communicative events, characterized by a set of communicative purposes identified and mutually understood by members of the professional or academic community in which they regularly occur. (Bhatia, 2014, s. 26).

Sjangre utvikles som svar på ulike sosiale behov (Bremner, 2018) og sjangeren bærekraftsrapport kan sies å ha blitt utviklet for å gi tilgang på informasjon om status innen organisasjoner og om hvilken innsats og progresjon et selskap har gjort innenfor økonomiske, miljørelaterte og sosiale bærekrafts-dimensjoner (Dalal-Clayton & Bass, 2002, i Lozano, 2012). I tillegg er tekstene også funnet å tjene en rekke andre formål (se kapittel 2.1.4). Sjangre som har felles eller liknende kommunikative formål betraktes som å være i samme gruppe, noe Bhatia (2004) omtaler som en *sjangerkoloni*. Bærekraftsrapporten inngår i sjangerkolonien *rapport*. Rapporter er en utbredt form for sakprosa med relativt lav status, og til tross for stor utbredelse og potensielt stor innflytelse er rapporter en type skriftlig kommunikasjon som det er blitt forsket relativt lite på (Bjørkdahl, 2019).

Rapporteringen er blitt en standardisert praksis for selskapers kommunikasjon om bærekraftsrelaterte tema (Yu & Bondi, 2017) og beskrives som en hybrid diskursiv sjanger med både informativt og promoterende innhold (Bondi, 2016). Tekstene skrives av selskapene selv, og man kan derfor si at tekstene er «the description of reality from the perspective of one stakeholder, a description influenced by the fact that the evaluated writes the main part of the evaluation» (Rahm & Sandell, 2016, i Rahm, Sandell & Svensson, 2020). Det er med andre ord selskapenes perspektiv man får tilgang til gjennom å lese deres bærekraftsrapporter.

Videre kan bærekraftsrapportering betraktes som en praksis i stadig utvikling (Jaworska & Nanda, 2018). Dette gjenspeiles blant annet i at tittelen på disse tekstene kan variere. Noen av de mer utbredte er *CSR-report* (rapport om samfunnsansvar) og *sustainability report* (bærekraftsrapport) (Fuoli, 2018). Rapporter som både har bærekraft og samfunnsansvar i tittelen forekommer også. I de siste årene er det i tillegg blitt mer utbredt med såkalt integrert rapportering (IR-rapport) som er årsrapporter der selskaper formidler både om finansielle og bærekraftsrelaterte tema i ett felles dokument, og der bærekraftsrapporteringen inngår som egne kapitler (Zappettini & Unerman, 2016). I denne studien har jeg valgt å bruke betegnelsen *bærekraftsrapport* for å beskrive både enkeltstående rapporter og kapitler i årsrapporter med bærekraft og/eller samfunnsansvar som tittel.

2.1.3 Lovkrav og rapporterings-standarder

Studier av bærekraftsrapportering i andre land har stilt spørsmål ved rapporteringens rammebetingelser og innhold. Eksempelvis har Bhatia (2012) påpekt at selskap som konsekvens av mangel på standardisering og myndighetskontroll i praksis «gjør som de vil» i sin bærekraftsrapportering. Bhatia påpeker videre at dette fører til at selskapene ikke møter de reelle behovene som ligger bak etterspørselen etter slike rapporter, nemlig behovet for kunnskap om selskapenes faktiske innvirkning på sine omgivelser og hva de gjør for å drive på en mer bærekraftig måte (2012).

Norge har lange tradisjoner for rapportering om samfunnsansvar og bærekraft, men rapporteringen preges også her av relativt høy grad av valgfrihet. Det er ingen lovkrav

om å publisere bærekraftsrapporter, og hvis selskaper publiserer slike er det frivillig å få tekstene godkjent av uavhengige sakkyndige. Store selskap (selskap med flere enn 50 ansatte) må etter loven redegjøre for sitt samfunnsansvar. Nærmere bestemt om hva selskapet gjør for å:

Integrere hensynet til menneskerettigheter, arbeidstakerrettigheter, likestilling og ikke-diskriminering, sosiale forhold, det ytre miljø og bekjempelse av korrupsjon i sine forretningsstrategier, i sin daglige drift og i forholdet til sine interessenter» (Regnskapsloven, 1998, §3.3c).

Mange store selskap rapporterer om dette i bærekraftsrapporter, men det er valgfritt om rapporteringen inkluderes i årsberetningen, i en rapport eller i et annet offentlig tilgjengelig dokument (Regnskapsloven, 1998, §3.3c).

Rapporteringsstandarder slik som Global Reporting Initiative (GRI) er blitt utviklet for å øke standardiseringen av selskapers bærekraftsrapportering (GRI, 2021). Norske myndigheter anbefaler bruk av slike standarder, men loven krever det ikke (Regnskapsloven, 1998, §3.3c). Slike standarder er også blitt kritisert. Eksempelvis argumenterer Feix og Philippe (2020) for at slike initiativ (GRI med flere) er med på å vedlikeholde narrativ som forhindrer vesentlige endringer i måten selskaper opererer på. De peker på at rammeverkene ikke adresserer tabuet om den manglende sammenhengen mellom selskapers profittmål og samfunnets behov, og at rammeverket ikke anerkjenner faktumet om at multinasjonale selskaper bidrar til økende globale problemer knyttet til samfunn og økologi. I tillegg peker de på at de ulike standardene eller retningslinjene i mindre grad fører til økte prestasjoner på bærekraftsrelaterte tema (Feix & Philippe, 2020).

Både internasjonale institusjoner slik som EU samt nasjonale organ i Norge diskuterer regler og lovverk i forhold til utforming, innhold og grad av valgfrihet knyttet til rapporteringspraksiser. Et særlig aktuelt eksempel er EUs taksonomi, et rammeverk ventet å lanseres i løpet av 2021 som forespeiles å innebære en større grad av standardisering av rapporteringspraksiser både innad og på tvers av bransjer i Europa (EU, 2021). Krav og regler knyttet til bærekraftsrapportering ser dermed ut til å kunne endre seg mye i løpet av 2021 og årene som kommer. Se Sjøfjell, Mähönen og Rudshagen (2016) for en utfyllende drøfting av gjeldende lovverk og sentrale utviklinger.

2.1.4 Tidligere forskning

Selskapers rapportering om interne forhold (corporate disclosures) regnes som et understudert område innen språkvitenskapen (Fuoli, 2012, Jaworska & Nanda, 2018). Jeg har til gode å finne tidligere studier av bærekraftsrapportering innen den norske havbruksnæringa, og jeg vil derfor presentere studier som har undersøkt rapporter publisert innen andre industrier. Studiene består primært av dokumentstudier som har sett på ulike retoriske og diskursive aspekt ved multinasjonale selskapers bærekraftsrapportering.

Selskapers bærekraftsrapporter og årsrapporter sees ofte i sammenheng. I en studie som sammenliknet diskursive strategier i disse to sjangrene så Fuoli (2018) på bruk av holdningsmarkører (stance expressions), altså ord som uttrykker personlige følelser, holdninger eller verdivurderinger (Biber, 2006). Fuoli fant at mens årsrapportene inneholdt markører som signaliserte rasjonalitet og kompetanse, bar bærekraftsrapportene preg av markører som fremstilte selskapet som en ærlig, omtenkssom og dedikert samfunnsborger (2018). Dette kan forstås som at bærekraftsrapporten er en sjanger som er mer sosial- eller følelsesorientert enn

årsrapporten, noe som kan indikere at selskapene signaliserer ulike identiteter i de to sjangrene.

En annen studie av Yu og Bondi (2017) har sett på talehandlinger i rapporter om samfunnsansvar og funnet at handlingene *rapportere* og *presentere* var fremtredende i tekstene. *Demonstrere*, *evaluere* og *vise dedikasjon* var også typiske kommunikative handlinger i rapporter på tvers av selskap og i forskjellige land (Yu & Bondi, 2017). Forskerne i den overnevnte studien beskriver hvordan de to første handlingene kan betraktes som forventet i en rapporterende sjanger, mens de tre siste talehandlingene kan illustrere sjangerens hybriditet. Videre betrakter de rapporteringen som en form for sosial handling mediert mellom selskapets private intensjoner og samfunnets sosiale behov. Andre studier har også pekt på at rapportene som i utgangspunktet er forventet å *informere* eller *rapportere* om selskapsrelaterte forhold nå i stadig større grad benyttes for å *promotere* selskap ovenfor interessenter (Bhatia, 2017, s. 77, i Yu & Bondi, 2019).

En forventning til bærekraftsrapporter er at selskapene deler informasjon også om de negative sidene ved virksomheten. Mens det å fortelle om gode resultater kan være positivt for måten selskapet blir oppfattet kan avdekking av negative faktorer utgjøre en risiko for selskapets omdømme (Lin, 2020). Måten selskaper avdekker negativ informasjon på i rapportene er derfor interessant. I studien av Lin (2020) ble det funnet at negativ informasjon typisk ble presentert gjennom fire ulike retoriske handlinger, nemlig å *forberede leseren*, *presentere den negative informasjonen*, *redusere informasjonens alvorlighetsgrad* og til sist *berolige leseren*. Andre studier beskriver bærekraftsrapporter som et strategisk verktøy selskapene bruker for å legitimere sine handlinger og interesser overfor samfunnet (Fuoli, 2018) eller som et retorisk verktøy selskapene benytter for å fremstå som troverdige (Wæraas & Ihlen, 2009, i Carson, 2019).

Ifølge Lyon & Montgomery har forekomsten av *grønnvasking*, eller misvisende eller usanne uttalelser om selskapers miljømessige prestasjoner, økt i takt med det økte fokuset på bærekraft (2015). Dette er også vist i forbindelse med bærekraftsrapportering (Lewis, 2016). Grønnvasking er vist å føre til økende skepsis blant interessenter som oppfatter bærekraftsrapporter som er en form for PR-kommunikasjon som selskap bruker for å pynte på sitt eget image og at det de skriver ikke stemmer med virkeligheten (Gatti, Seele, & Rademacher, 2019). Fuoli (2018) peker på at denne skepsisen kan føre til at selskapene gjør en ekstra innsats for å overbevise leseren om rapportenes reliabilitet og sannferdighet, og at dette kan forklare hvorfor rapportene ofte inneholder verb som «vise» og «finne», da slike typer verb indikerer at det finnes empiriske bevis på hvordan selskapene tar sitt samfunnsansvar på alvor.

2.2 Bærekraft innen den norske havbruksnæringa

Kontekst er alltid av relevans for sosiale prosesser og meningsdannelse (Linell, 2010). I det følgende vil jeg greie ut om noen kontekstuelle faktorer av betydning for rapportskrivernes praksiser. (Mer om kontekstbegrepet i kapittel 3.1.2).

Havbruksselskapene rapporterer om en rekke ulike faktorer relatert til bærekraft. Selskapenes rapporter inneholder flere gjentakende tema fra år til år, og mange av disse er kvantifiserte og målbare. Dette omtales gjerne for *KPIer* (key performance indicators). KPIer som kan knyttes til bærekraft vil i denne studien forstås som *bærekraftsindikatorer* eller «målbare aspekter ved økologiske, økonomiske og sosiale systemer egnet for å måle endringer relatert til bærekraftig utvikling» (Fiksel, Eason & Frederickson, 2012).

Grunnet denne studiens omfang vil jeg ikke gi en komplett oversikt over bærekraftsindikatorene, men for å illustrere hva indikatorene kan handle om presenterer jeg noen eksempler:

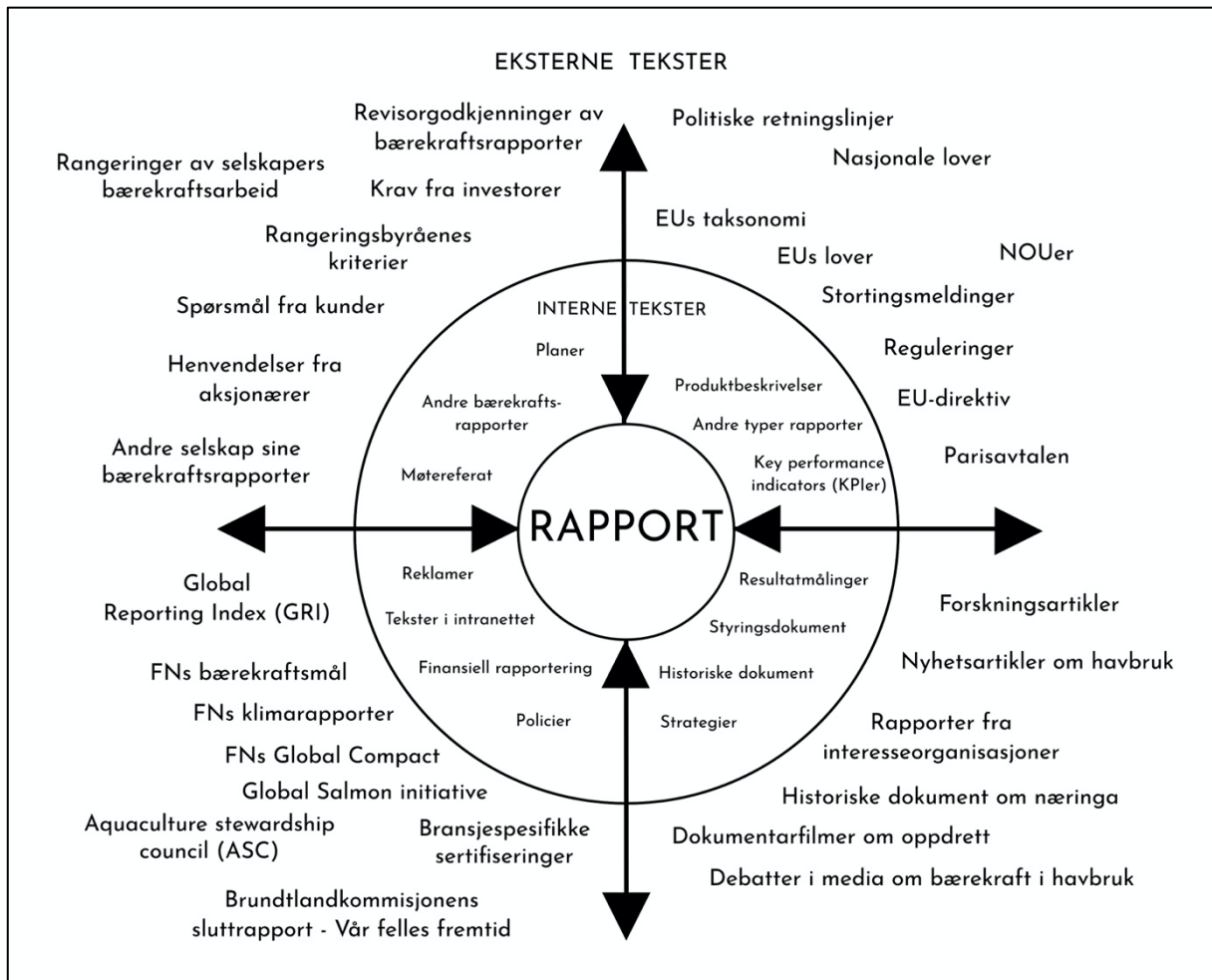
Klimagassutslipp er et sentralt tema når det kommer til bærekraft, og CO₂-ekvivalenter er en bærekraftsindikator som inngår i havbruksselskapers rapportering. Denne indikatoren er relevant innen flere deler av selskapenes virksomhet. Eksempelvis er det funnet at fôringrediensene utgjør 77% av klimaavtrykket til norsk oppdrettslaks (Winther, Skontorp Hognes, Jafarzadeh & Ziegler, 2020). Fiskefôrets sammensetning har dermed en innvirkning på hvor bærekraftig oppdrettslaksen regnes for å være og er en faktor selskapene gjerne måler og rapporterer om. Videre er lakselus et sentralt tema. I myndighetenes system for å vurdere oppdrettsnæringas bærekraft er mengden lakselus på villaks valgt ut som den indikatoren som avgjør om næringa får øke antallet laks i merdene eller ikke (Bailey & Eggereide, 2020). Resultater av telling av gjennomsnittlig antall lus per laks er en bærekraftsindikator det rapporteres om, og kan betraktes som en av de bærekraftsindikatorene av størst strategisk betydning for næringa selv. Andre indikatorer er for eksempel likestilling, avfallsmengder, energibruk, dialog med urfolk og annet (Amundsen & Osmundsen, 2018). For en mer utfyllende drøfting om bærekraft innen havbruk, se Bailey (2014), Young et al. (2019), eller mer overordnet om tematikken i Carson (2019) eller Aarset et al. (2020).

2.2.1 Bærekraftsrapporten i «the sea of texts»

Et perspektiv på tekster er at de inneholder en rekke referanser til andre tekster, både synlige og mer indirekte gjennom at tekster bygger på konsepter, idéer eller hendelser som har sitt utspring i tekstens kontekst. Andre tekster, både muntlige og skriftlige, kan altså betraktes som en del av bærekraftsrapporteringens kontekst, og kan ha betydning for hvordan rapportene utformes, hva de inneholder og hvordan de brukes eller oppfattes. Enkelte av disse omkringliggende tekstene kan også påvirkes av det som står i rapportene. En metafor som beskriver denne samvirkningen mellom mange ulike tekster er å betrakte bærekrafts-rapporteringen som en del av «the sea of texts» (Bazermann, 2004). Relasjonene mellom disse ulike tekstene kan beskrives som *intertekstualitet*, definert som «*the explicit and implicit relations that a text or utterance has to prior, contemporary and potential future texts*» (Bazermann, 2004, s. 86). (Se kapittel 3.1 for mer informasjon om mitt teoretiske perspektiv på dette).

Figur 1 illustrerer et utvalg tekster som kan betraktes som en del av konteksten rundt havbruksselskapenes rapportering («the sea of texts»). Illustrasjonen har jeg basert på informasjon jeg har funnet gjennom å lese norske havbruksselskapers bærekraftsrapporter, medieomtale om havbruksnæringas bærekraftsarbeid, gjeldende lovverk, samt ulike andre offentlig tilgjengelige dokumenter om bærekraftsrapportering og/eller bærekraftsrelaterte tema innen den norske havbruksnæringa og i næringslivet generelt.

Figur 1: Bærekraftsrapportens omkringliggende tekster

Inne i sirkelen som er navngitt «interne tekster» har jeg plassert et utvalg av tekster innad i selskapet, og utenfor sirkelen har jeg plassert tekster i selskapets eksterne kontekst. Pilene illustrerer at rapportene ikke oppstår «i et vakuum» (Bakhtin, 2005, i Dysthe, 1997, s. 50-51) og at de er fulle av referanser til andre tekster.

Illustrasjonen kan bidra til å vise bredden i bærekraftsrapporteringens potensielle intertekstualitet og den institusjonelle og organisatoriske kompleksiteten som den inngår i. Dette siden den får frem det brede spekteret av tekster som rapportskriverne kan måtte ta hensyn til i utformingen av rapportene. Det er samtidig viktig å understreke at figuren ikke er uttømmende. Den er kun tenkt som en illustrasjon av rapporteringen som en del av en større helhet, og hvordan rapportene og deres bedriftsinterne og eksterne faktorer gjensidig kan påvirke hverandre. Grunnet studiens forskningsfokus og omfang vil jeg ikke gå nærmere inn på hver enkelt av de ulike tekstene i illustrasjonen.

3 Teoretisk rammeverk

I dette kapittelets første del presenterer jeg den teoretiske rammen rundt denne studien. Her belyser jeg hvordan et interaksjonelt perspektiv på språk og kommunikasjon og et kontekstuellt perspektiv på tekster og skriving kan være egnet for undersøkelsen av bærekraftsrapportering. I andre del av kapittelet gjør jeg rede for bærekraftsrapportering som profesjonell praksis, med vekt på skriveprosesser i arbeidslivet og kommunikative dilemma som praktikere kan møte på i ulike kommunikasjonssituasjoner. Formålet med kapittelet er å redegjøre for hvordan de teoretiske perspektivene kan bidra til å belyse denne studiens forskningsspørsmål.

3.1 Dialogistisk perspektiv på språk og kommunikasjon

Den overordnede teoretiske rammen rundt denne studien er den kunnskapsteoretiske tilnærmingen *dialogisme*. Dialogisme bygger på ordet *dialog* og handler om den gjensidige innvirkningen mellom individets indre tankeprosesser, mellom mennesker, mellom tekster og mellom mennesker og tekster (Dysthe, 1997). Sentralt i dialogismen er oppfatningen om at mening ikke skapes i enkeltindividet alene, men i samspill mellom kommuniserende parter og med ulike kontekster (Dysthe, 1997, Linell, 1998, s. 35). Den dialogistiske tilnærmingens brede omfang gjør den til et egnet utgangspunkt for å studere bærekraftsrapporteringens formål, tilblivelsesprosess og kompleksitet.

3.1.1 Et interaksjonelt perspektiv

Den dialogistiske tilnærmingen innebærer et interaksjonelt perspektiv på språk og kommunikasjon. All kommunikasjon og kognisjon kan betraktes som å innebære en form for interaksjon, enten med seg selv eller med andre personer eller med systemer, tekster eller objekter (Linell, 2009, s. 14). Med andre ord kan man i et interaksjonelt perspektiv betrakte bærekraftsrapporteringen som en dialog mellom rapportskriveren og rapportens lesere, men også som å inngå i en dialog med rapporteringens omkringliggende tekster og andre kontekstuelle faktorer.

Bærekraftsrapporter inneholder et utall både uttalte og underliggende intertekstuelle referanser. Eksempler kan være ulike språklige kjennetegn som gjør at tekstene anses som å tilhøre sjangerkolonien rapport, eller at tekstene inneholder henvisninger til FNs bærekraftsmål eller lovverk. I tillegg kan rapporteringen inneholde mindre synlige referanser. Eksempelvis kan rapportskriveres dialog med potensielle lesere av rapportene ha innvirkning på hva de senere skriver i tekstene.

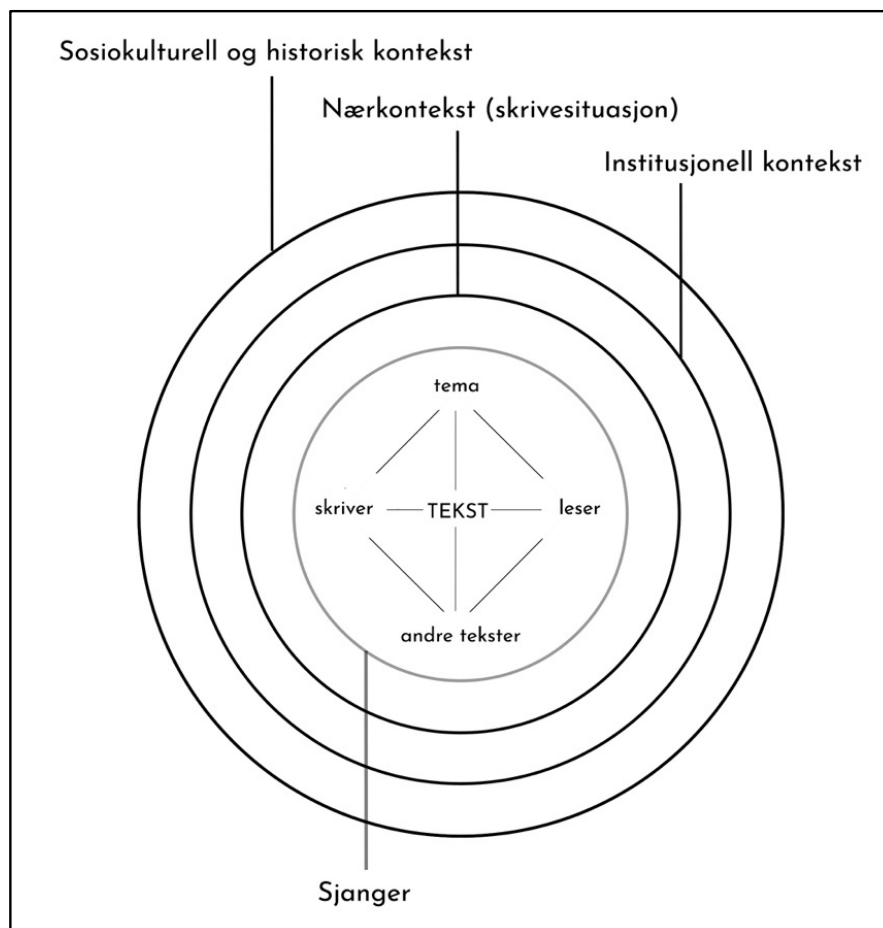
I et interaksjonistisk perspektiv er skriverens orientering mot og visshet om tekstens potensielle leser(e) sentralt i tekstproduksjon. Dette kan omtales som *adressivitet*, som handler om at skrivere alltid har en forestilling, bevisst eller ubevisst, om hvem de henvender seg til gjennom tekstene (Bakhtin 1986 i Dysthe, 1997). I kommunikasjonssituasjoner der praktikere henvender seg til lesere utenfor sin profesjonelle sfære, kan dette innebære en ekspert-lekmann situasjon der praktikere søker å gjøre kommunikasjonen forståelig for personer uten faglig kompetanse om temaet (Linell, 1990). At rapportskrivere forklarer eller søker å begrense bruken av spesifikke faguttrykk kan være et eksempel på dette.

Bakhtin har uttalt at: «any understanding of live speech, a live utterance, is inherently responsive» (1986, s. 68, i Dysthe 1997), og *responsivitet* er et annet relevant begrep som kan bidra til innsikt om skrijving som praksis. Responsivitet handler om at skriverne kan betraktes som å bevisst eller ubevisst søke å respondere på andre ytringer, gjennom å forestille seg tekstens potensielle lesere og deres potensielle forventninger eller respons på teksten. Dermed kan leseren betraktes som sentral i selve produksjonen av teksten, ikke bare som tenkt mottaker, men også som en slags medforfatter (Linell 1998, s. 104).

3.1.2 En kontekstuell tilnærming til tekster og skrijving

Kontekst et helt sentralt tema både innen dialogismen og i et interaksjonelt perspektiv, og i motsetning til å betrakte kontekst som en gitt størrelse, ser man her kontekst som noe som aktualiseres eller konstrueres i kommunikasjonssituasjonen (Scheuer, 2005). Ifølge Linell kan man snakke om kontekster heller enn om kontekst, der kontekstene forstås som muligheter som gjøres relevante gjennom ulike parters dialog (1998, s. 128). Som utgangspunkt for min forståelse av kontekstuelle faktorer i denne studien er Dysthe's dialogiske diskursmodell (1997, s. 53-54). (se figur 2).

Figur 2: Dysthes dialogiske diskursmodell (1997)

Ifølge Dyste (1997) vil enhver ytring være påvirket av skrivesituasjonen, skriverens holdninger og innstilling til tekstens tema, samt en rekke andre kontekstuelle forhold. I den dialogiske diskursmodellen illustreres dette ved at selve teksten er plassert i sentrum, og omkranset av ulike kontekstuelle dimensjoner. Nærmest kjernen er

skriveren, leseren, temaet teksten handler om og *andre relaterte tekster*. Disse omtales av Dysthe (1997) som *aktører* som alle er av relevans i skriveprosessen. I tillegg inkluderer også Dysthe dimensjonen *sjanger* som en egen del av skrivesituasjonens nære kontekst. Med utgangspunkt i modellen kan skrivernes forståelse av bærekraftsrapporten som sjanger tenkes å legge føringer for både teksten og for rapportens utforming.

I modellen fremgår også dimensjonen *situasjonskontekst*. I bærekraftsrapporteringen kan dette betraktes som kontekstuelle ressurser som informantene knytter til selve skriveprosessen. Det kan for eksempel handle om ulike faser i skriveprosessen, eller om hvem som tar del i skrivingen. Videre kan bedriftskulturelle kontekstuelle faktorer her forstås som skrivernes *institusjonelle kontekst*, eller de organisatoriske rammene som ligger rundt bærekraftsrapporteringen. Dette kan eksempelvis handle om hvilke ansatte som bidrar i å skrive rapportene, eller mer overordnede bedriftsstrategier som har betydning for rapporteringen. I tillegg kan dimensjoner i bærekraftsrapporteringens *sosiokulturelle og historiske kontekst* omfatte kontekstuelle faktorer som kan betraktes som å være på et mer abstrakt eller mindre synlig nivå (Linell, 1998, s. 130). Denne dimensjonen kan knyttes til mer globale eller nasjonale kontekstuelle faktorer i selskapenes omgivelser, slik som diskusjoner knyttet til selskapers samfunnsansvar og grønnvasking, eller de strukturelle rammene myndighetene legger for rapporteringen.

Med utgangspunkt i dialogismen og den dialogiske diskursmodellen kan rapporttekstene betraktes som å bli til gjennom gjensidig påvirkning mellom både ulike kontekstuelle faktorer og dimensjoner rundt den kommunikative praksisen. Dysthe's modell kan bidra til å belyse ulike faktorer som spiller inn i rapportskrivernes tekstutviklingsprosesser.

3.2 Bærekraftsrapportering som profesjonell praksis

Ifølge Bülow kan man betrakte kommunikasjon som en dynamisk prosess der man gjennom sosial interaksjon opprettholder eller forandrer idéer, kunnskaper og relasjoner (2012). Havbruksnæringas bærekraftsrapporter kan her forstås som å inngå som en del av selskapenes dialog med ulike lesere. I tillegg forstår jeg rapporteringen som interaksjon som kan bidra til å opprettholde eller forandre både leserne og skrivernes oppfatninger av selskapene og selskapenes arbeid med, og rapportering om bærekraft.

Videre kan man i et interaksjonistisk perspektiv betrakte institusjoners tekster som sosialt konstruerte praksiser som blir til for å tjene gitte formål, der den profesjonelle utøveren inngår som en aktør som institusjonen eller profesjonen «snakker gjennom», (Måseide, 2008). Å skrive disse rapportene kan dermed betraktes som en *profesjonell praksis*, (Sarangi & Candlin, 2010), der rapportskriverne snakker eller skriver på vegne av sin arbeidsgiver eller sin profesjon.

3.2.1 Skriving i profesjonell praksis

Skriving i organisasjoner skjer sjeldent uten at flere parter er involvert (Clement, 2014), og når flere personer bidrar til å formulere én tekst omtales det gjerne som «samskriving» eller «collaborative writing», her definert som:

All activity and communication surrounding the construction of texts by multiple contributors, whether written or spoken, and whether planned or incidental. (Bremner et al., 2014, i Bremner, 2018, s. 59)

Som definisjonen viser kan samskriving både være planlagt eller skje spontant, og omfatter både muntlig og skriftlig samhandling. Samskriving er en utbredt aktivitet som mange ansatte møter på i sin arbeidshverdag (Bremner, 2018, s. 55), og for skriverne

kan dette innebære en rekke ulike skrivestrategier, aktiviteter, dokumentkontrollmodus og roller (Lowry et al., 2004). Noen av de mer utbredte aktivitetene er idémyldring, skissering av dokumentets struktur, skriving av tekstutkast, evaluering, revidering, språkvask og grafisk utforming (Lowry et al., 2004, s. 82). Studier finner at samskriving ofte er en praksis preget av et bredt spekter av tidvis uforutsigbare kontekstuelle faktorer, der både andre tekster, forskjellige skrivere og medvirkere, ulike maktforhold, måter å gjøre ting på, tid og kommunikasjonsmetoder har en innvirkning (Bremner, 2018, Lowry et al. 2004).

Ifølge Clement (2014) er samarbeidende skriveprosesser en praksis som organisasjoner tar i bruk for å sikre at tekster samsvarer med selskapets prioriteringer, aktiviteter og merkevare. For å kvalitetssikre at rapportenes innhold og budskap samsvarer med selskapets strategier kan eksempelvis det å involvere flere ansatte i utformingen av bærekraftsrapportene være en måte å oppnå dette på. Samskrivingsprosesser er blitt beskrevet som både sosialt og samarbeidsbasert, men også intertekstuell (Reither 1993, s. 198, i Bremner, s. 56). Dette gjennom at skrivere utfordrer, modifierer, bruker og legger informasjon til andres ytringer. Samskriving er også blitt beskrevet som en samarbeidende konkurranse der målet er å skape ny tekst og ny kunnskap. Skriverne lærer å samskrive gjennom deltakelse i skriveprosesser, og man kan si at ansatte «skriver seg inn» i organisasjonens diskursfellesskap (Bremner, 2018).

3.2.2 Kommunikative dilemma i profesjonell praksis

Kommunikative dilemma er et begrep som beskriver dilemma som kan oppstå i kommunikasjonssituasjoner der praktikere må løse oppgaver med helt eller delvis motstridende krav og forventninger (Linell, 2011). I slike situasjoner viser Linell til at det ikke finnes et rett eller galt svar, og at den profesjonelle må finne en løsning, ofte gjennom ulike former for kompromiss (2011). Begrepet kan være relevant i undersøkelser av potensielle utfordringer knyttet til bærekraftsrapportering som praksis.

Begrepet kommunikative dilemma ble først introdusert av Viveka Adelswärd (1988) for å beskrive kommunikasjonssituasjoner som for enkeltindivider innebærer balansegang mellom å vise seg frem fra sin beste side, samtidig som man vil unngå å fremstå som for selvsikker eller for forsiktig. I Adelswärd's studie ble samtalsituasjonen *jobbintervju* løftet frem som et eksempel, og dilemmaet ble omtalt som «selvrepresentasjon». Linell (2011) viser også til andre kategorier, slik som situasjoner der praktikerens vurderinger i rollen som representant for sin arbeidsgiver (institusjonen) står i motsetning til det praktikerens som representant for sin profesjon ser på som hensiktsmessig. Et eksempel Linell viser til er *legekonsultasjonen*, en samtalsituasjon som på grunn av institusjonelle rammer kun kan pågå i et begrenset tidsrom, men der legen i noen tilfeller kan vurdere behovet til pasienten som å kreve mer tid enn avsatt. En annen kategori er «følsomme tema». Denne handler om tema som kan oppleves som sensitive, slik som kritikk eller problemer. Linell beskriver her at et potensielt dilemma kan oppstå er at ved å omtale et følsomt tema som et problem, så kan det medvirke til at det faktisk blir oppfattet som problematisk (Linell, 2011, s. 575-576). Et eksempel kan være i en medarbeidersamtale, hvor en leder skal gi tilbakemelding til en medarbeider om noe som leder krever at blir forbedret. Dette kan forstås som et følsomt tema. Ifølge Linell kan et kompromiss i slike sammenhenger være at man balanserer problematisk informasjon med å også fortelle om noe positivt (2011, s. 575-577).

Kommunikative dilemma anses som en svært vanlig del av sosial samhandling, og som noe som kommer som følge av kommunikasjonssituasjoners underliggende vilkår.

4 Metodisk tilnærming

Dette er en kvalitativ studie, en type studie som er egnet når man ønsker å gå i dybden og utforske informanters perspektiv på et tema av interesse. Kvalitative metoder er også egnet i studier av tema som det er blitt forsket lite på. I undersøkelsene har jeg tatt utgangspunkt i empiri heller enn teori, noe som gjør at studien kan beskrives som utforskende og drevet av empirien (Tjora, 2012). Samtidig har jeg en viss innsikt i teori fra før, og jeg betrakter derfor min tilnærming til datamaterialet som delvis deduktiv-induktiv.

I det følgende vil jeg presentere min fremgangsmåte i planlegging, rekruttering og gjennomføring av semistrukturerte intervju. Videre vil jeg greie ut om tematisk analyse (Braun & Clarke, 2006) og fremgangsmåten jeg har benyttet i analysene av de transkriberte intervjudataene. Til sist i dette kapitlet vil jeg redegjøre for min forskerposisjon og etiske spørsmål.

4.1 Semistrukturerte intervju

Som metode for å samle inn data har jeg i denne studien benyttet semistrukturerte intervju med skrivere av bærekraftsrapporter innen den norske havbruksnæringa. Semistrukturerte intervju er en utbredt metode innen kvalitativ forskning og et hovedmål med denne metoden er å skape en relativt fri samtale der informanten kan reflektere over egne erfaringer og meninger rundt de tema som forskeren har forberedt (Tjora, 2012). Denne intervjuformen er dermed egnet når man ønsker å gå i dybden i et tema, siden den gir plass til informantenes egne refleksjoner og betraktninger.

Ettersom dette er en ren intervjustudie, er det verdt å nevne noen begrensninger knyttet til denne fremgangsmåten. Semistrukturerte intervju gir ikke tilgang til kunnskap om hva som «egentlig» skjedde verken i tekstutviklingsprosessen eller i bruken av den ferdige teksten, og dette har heller ikke informantene kunnskap om (Skilbrei, 2019, s. 177). Jeg har heller ikke tilgang til skribernes tanker eller refleksjoner fra selve skriveprosessen. Denne intervjuformen gir meg heller ikke innsikt i selve skrivingen av rapportene, selve rapporttekstenes form og innhold, eller lesernes respons og oppfatning av tekstene. Det jeg har fått tilgang til i intervjuene er kunnskap om informantenes fortolkninger av bærekraftsrapportering som praksis og prosessen med å skrive bærekraftsrapporter, samt deres oppfatning av denne tekstens rolle i selskapet de jobber for.

4.1.1 Forberedelser

For å danne et godt kunnskapsgrunnlag for planlegging og datainnsamling tok jeg i bruk en rekke ulike kilder til bakgrunnskunnskap (se tabell 1). Kildene besto både av både tekster, webinarer og samtaler.

Tabell 1: Ulike kilder til bakgrunnskunnskap

- PwC sin bærekraft 100 rapport (2020)
- Finanstilsynets bærekrafts-indeks (2020)
- Oversikter over store norske havbruksselskap
- En rekke nyhetsartikler, rapporter og forskningsartikler om havbruksnæringa
- Havbruksselskapers egne nettsider
- Havbruksselskapers bærekraftsrapporter
- Global Reporting Initiative- standarden
- Teams- samtale med seniorrådgiver Magnus Young i PwC
- Teams- samtale med fagrådgiver Veera Mo i Framtiden i våre hender
- Webinar om bærekraftsrapportering 08.12.2020 i regi av Finans Norge
- Teams- samtale med forsker Vilde Steiro Amundsen, NTNU samfunnsforskning
- Forelesninger om samfunnsansvar og bærekraft, høst 2020, NTNU
- E-postkontakt med seniorrådgiver, Merete Gisvold Sandberg, BDO

Av samtalene jeg hadde i planleggingsprosessen var en samtale med seniorrådgiver innen bærekraft Magnus Young i PwC. Jeg tok kontakt med Young fordi han er en av forfatterne bak PwC sin rapport «Bærekraft 100» (PwC, 2020). Denne rapporten var en av mine skriftlige kilder til bakgrunnskunnskap, og handler om Norges hundre største selskap sitt arbeid med bærekraft. Young bidro med kunnskap og erfaringer om bærekraftsrapportering blant norske selskap, og kom med innspill til prosjektbeskrivelsen som jeg på det tidspunktet jobbet med. Senere i planleggingen hadde jeg en samtale med fagrådgiver Veera Mo i Framtiden i våre hender. Mo arbeider med fiskefôr og global matproduksjon, og delte erfaringer om sitt arbeid med havbruksrelaterte tema. Jeg hadde også en samtale med forsker Vilde Steiro Amundsen. Amundsen er ansatt ved NTNU samfunnsforskning, og arbeider med samfunnsvitenskapelig forskning på havbruksnæringa i Norge. Hun hadde nylig disputert med sin avhandling om bærekraftsindikatorer innen havbruk og delte både erfaringer og kom med innspill til tematikken og prosjektplanen for prosjektet mitt. Ved å søke kunnskap både fra aktører ansatt innen forskning, rådgivning og en interesseorganisasjon etablerte jeg et bredt kunnskapsgrunnlag om både bærekraftsarbeid, bærekraftsrapportering og den norske havbruksnæringa.

4.1.2 Utvikling av intervjuguide

Jeg tok utgangspunkt i fremgangsmåten til Tjora (2012) i planleggingen av intervjuene. Dette innebar å formulere en rekke relativt åpne spørsmål, som jeg utarbeidet med utgangspunkt i studiens forskningsspørsmål og Tjoras overordnede fasestruktur (2012, s. 112-113) vist i tabell 2.

Tabell 2: Intervjuenes fasestruktur	
Oppvarmings- spørsmål:	Enkle og konkrete innlednings spørsmål knyttet til grunnleggende informasjon om informanten og hans bakgrunn og rolle i selskapet og i forhold til å produsere bærekraftsrapporter. Denne fasen ble formet slik at den kunne gi intervjuene en myk start. Dette gjennom enkle spørsmål som ga rom for at jeg som intervjuer og informanten kunne etablere en trygg ramme for den videre samtalen.
Refleksjons- spørsmål:	Refleksjonsspørsmålene utgjorde hoveddelen av intervjuene og involverte åpne spørsmål som inviterte informanten til å gå i dybden og dele erfaringer og refleksjoner om ulike tema. Som hjelp i å guide informanten underveis, utviklet jeg også en rekke mulige oppfølgingsspørsmål som kunne benyttes der det ble oppfattet som nødvendig og naturlig for å lede samtalen innom alle de temaene jeg ønsket å belyse i løpet av intervjuet.
Avrundings- spørsmål:	Denne fasen ble planlagt på en måte som skulle bidra til en normalisering av situasjonen mellom meg som intervjuer og informantene. Dette siden vi med sannsynlighet hadde snakket om personlige ting tidligere i intervjuet, og dette uten å kjenne hverandre fra før. I denne fasen avklarte vi praktiske forhold, jeg delte informasjon om veien videre, og jeg stilte spørsmål informantene ville utføre sitatsjekk før oppgaven ble levert. Avslutningsvis i intervjuet takket jeg for informantens bidrag og deltakelse i intervjuet.

Intervjuguiden (vedlegg 2) ble satt sammen av en rekke spørsmål som jeg tilpasset etter disse ulike intervjufasene. Refleksjonsspørsmålene utgjorde intervjuenes hoveddel, og jeg formulerte spørsmålene i denne delen slik at de på forskjellige måter kunne bidra til å belyse studiens forskningsspørsmål. De forhåndsbestemte temaene gjorde at de ulike intervjuene kunne sammenliknes i forhold til hvilke spørsmål som ble stilt og hva informantene tematisk svarte på.

I utviklingen av guiden siktet jeg mot å inkludere et antall spørsmål som jeg antok at var tilstrekkelig for én times intervju. Varigheten var ikke et mål i seg selv, men tidsestimatet fungerte som veiledende i forhold til å ha tid nok til å gå i dybden i tematikken samtidig som samtalen ikke ble for langvarige for informantene å delta i. En informant meldte fra om at hun kun hadde tretti minutter til rådighet. Da utviklet jeg også en forkortet, mer fokusert intervjuguide til dette intervjuet (vedlegg 3).

For å avdekke eventuelle svakheter med guiden før jeg tok den i bruk, gjennomførte jeg et testintervju med en venninne som hadde erfaring med kvalitative intervju fra tidligere. Intervjuguiden ble revidert en siste gang etter dette, og deretter tatt i bruk. Etter at jeg hadde gjennomført studiens første intervju la jeg også til et ekstra spørsmål i guiden som inviterte informantene til å reflektere rundt selve bærekraftsbegrepet og dets betydning. Ellers forble guiden uforandret gjennom de etterfølgende intervjuene.

4.2 Studiens utvalg

4.2.1 Utvalgskriterier

Med utgangspunkt i denne studiens omfang og forskningsspørsmål, satte jeg et mål om å inkludere et utvalg bestående av minimum fire og maks seks informanter fra et tilsvarende antall ulike havbruksselskap. Dette vurderte jeg som et tilstrekkelig stort utvalg for å kunne belyse forskningsspørsmålene mine. Antallet vurderte jeg også som passelig i forhold til hvor mye tid jeg trengte til å gjøre dybdeanalyser av hele det innsamlede datamaterialet. Vurderingen av egnet utvalgsstørrelse er i tråd med anbefalinger knyttet til utvalgsstørrelse i kvalitative studier (Kvale og Brinkmann, 2015, s. 148).

Når jeg skulle finne et egnet utvalg informanter tok jeg utgangspunkt i kvalifikasjoner eller egenskaper som jeg vurderte at var relevante for å besvare forskningsspørsmålene mine. Utvalget kan dermed betegnes som *strategisk* (Tjora, 2012, s. 145). Jeg utviklet fire forhåndsbestemte utvalgskriterier (Dalen, 2011, s. 47) for studiens informanter. Kriteriene var som følger:

1. *Ansatt i et selskap innen den norske havbruksnæringa*
2. *Har som arbeidsoppgave å skrive eller samskrive bærekraftsrapporter*
3. *Arbeidsgiver publiserer bærekraftsrapporter årlig*
4. *Arbeidsgiver er blant de 10 største havbruksselskapene i Norge*

Det første og det andre utvalgskriteriet bidro til å avgrense fokuset i studien til å handle om rapportskrivere fra ulike selskap innenfor samme bransje. Dette vurderte jeg som velegnet for å kunne se etter tema som gikk igjen eller skilte seg ut på tvers av intervju med informanter som delte noen sentrale fellestrekk. Videre bidro kriterium nummer tre og fire til at selskapene representert i studien var av en viss størrelse og hadde etablerte rutiner for rapportering om bærekraft. Valget om å inkludere disse kriteriene kom som følge av at jeg hadde observert at det var de store selskapene i Norge som så ut til å ha de mest etablerte rapporteringspraksisene. I tillegg tenkte jeg at selskap av svært ulik størrelse kunne ha svært forskjellige forutsetninger, og at dette kunne være mer egnet for undersøkelser der flere informanter og selskap er representert. I ettertid ser jeg at jeg kunne lagt til et femte kriterium om å velge selskaper som enten var på eller av børs. Dette grunner at jeg gjennom intervjuene fant ulike motivasjoner for å rapportere mellom disse to gruppene. Jeg fant frem til aktuelle selskap gjennom søk på internett.

4.2.2 Rekruttering av informanter

Når utvalgskriteriene var etablert kontaktet jeg i første omgang syv aktuelle havbruksselskap direkte via telefon og/eller e-post. I samtalen startet jeg med å beskrive prosjektet, før jeg deretter inviterte ansatte som arbeider med å skrive selskapets bærekraftsrapporter til å delta i forskningsintervju. I første kontakt med potensielle informanter avtalte jeg å sende et informasjonsskriv med samtykkeerklæring (vedlegg 1) på e-post, før endelig avtale ble inngått. De potensielle informantene fikk da et tilstrekkelig kunnskapsgrunnlag før de besluttet om de ville delta i forskningsprosjektet eller ikke.

Da fem informanter hadde takket ja til å delta i forskningsintervju, sluttet jeg å kontakte nye selskap eller purre på svar siden jeg hadde nådd målet om antall informanter. Dermed er det endelige utvalget basert på hvem som først svarte på mine henvendelser, og videre naturlig nok også på hvem som takket ja til å delta. Utvalget kan derfor

betegnes som et tilgjengelighetsutvalg (Tjora, 2012, s. 232). Det ene av selskapene jeg ventet på svar fra meldte senere i fra om at de ikke hadde anledning, og det andre har ikke svart på mine henvendelser. Av de fem selskapene representert i utvalget, var tre av de børsnoterte og to i privat eierskap. Samtlige av selskapene hadde lakseoppdrett som hovedaktivitet og de hadde rapportert om bærekraft på årlig basis i ett år eller mer. Videre hadde flertallet av selskapene lokaliteter for oppdrett og salg både i Norge og utenlands. I tabell 3 vises nøkkelinformasjon om utvalget og intervjuene.

Tabell 3: Informasjon om utvalg og intervju		
Identifikasjonskoder for informant	Intervjuform og varighet	Opplysninger om selskapet og om rapportene
K1	31:07 Videointervju	Børsnotert Integrert rapportering G.R.I
K2	41:48 Videointervju i innledende og avsluttende minutter, ellers gjennomført som telefonintervju	Ikke børsnotert Separat bærekraftsrapport G.R.I
M1	1:14:43 Videointervju	Børsnotert Integrert rapportering G.R.I
M2	1:01:02 Videointervju	Ikke børsnotert Separat bærekraftsrapport G.R.I
K3	51:55 Videointervju	Børsnotert Separat bærekraftsrapport

I identifikasjonskodene for hver informant indikerer «K» kvinne og «M» mann. Nummer er lag til for å skille de ulike fra hverandre. To av selskapene hadde gått fra å gi ut separate bærekraftsrapporter tidligere til såkalt integrert rapportering (IR) (se kapittel 2.1.2). Fire av selskapene rapporterte etter GRI-standarden (se kapittel 2.1.3). Informantene hadde ulike stillingstitler, men samtlige jobbet med selskapenes bærekraftsrapporter. De hadde alt fra ett til over ti års erfaring med å produsere denne typen rapporter.

4.3 Datainnsamling

4.3.1 Forberedelser

Like i forkant av hvert intervju leste jeg meg opp på informantens arbeidsgiver og foretok nærlesing av bærekraftsrapportene som lå publisert på nettsidene deres. I dette forarbeidet fokuserte jeg primært på rapportene publisert i tidsrommet 2018-2020, et valg jeg tok basert på en antakelse om at informantene best kunne huske skriveprosessen tilknyttet de nyeste rapportene. I selve intervjuene planla jeg å ha hovedfokus på den siste bærekraftsrapporten informantene selv hadde skrevet eller samskrevet, noe jeg antok ville være 2019- rapportene. Det viste seg at samtlige av selskapene var i gang med rapporten for 2020 da intervjuene ble gjennomført, noe som førte til at informantene også reflekterte om det pågående skrivearbeidet i intervjuene.

4.3.2 Gjennomføring av intervju

Intervjuene ble gjennomført i januar og februar 2021, ved bruk av det digitale videomøteprogrammet Zoom. Fire av intervjuene ble i sin helhet gjennomført som videooverførte samtaler der jeg og informanten hele tiden kunne se hverandre. Ett intervju ble gjennomført som et delvis videooverført intervju, og delvis som et «walk-and-talk» telefonintervju der informanten gikk med telefonen i lomma og snakket gjennom tilkoblede hodetelefoner. Jeg satt på hjemmekontor under samtlige intervju og informantene satt enten på sitt eget kontor, på hjemmekontor eller var utendørs mens intervjuene pågikk. Ettersom informantene satt spredt om i Norge, og grunnet den pågående koronapandemien, var det ikke et alternativ å legge til rette for fysiske intervju.

Samtykke fra informantene der de godkjente at det ble gjort lydopptak for senere transkripsjon var et kriterium for å kunne delta i intervjuene. Dette ble mottatt fra informantene skriftlig via e-post i forkant, samt bekreftet muntlig i starten av hvert enkelt intervju. Etter muntlig samtykke ble det startet opptak gjennom å trykke på «record»- knappen i Zoom.

Den semistrukturerte intervjuformen bidro til at intervjuene kunne gjennomføres som delvis strukturerte samtaler, noe som kan beskrives som en mellomting mellom helt ustrukturerte hverdagsamtaler og strengt strukturerte spørreskjemaundersøkelser (Tjora, 2012). Videointervjuene forløp ved at jeg stilte åpne spørsmål fra intervjuguiden, som jeg lot informantene reflektere relativt fritt rundt. Å føre intervjuet over video opplevde jeg som en samtalsituasjon der det var litt mer utfordrende å bryte inn og lede samtalen sammenliknet med samtaler der man fysisk møtes. Likevel opplevde jeg det ikke som en utfordring for intervjuenes forløp, siden jeg ønsket å la informantene snakke relativt fritt og uavbrutt.

Å føre en samtale gjennom spørsmål som var planlagt på forhånd, om et tema jeg hadde lest mye om, var en oppgave som krevde et visst fokus. Jeg søkte å i minst mulig grad legge føringer for informantenes redegjørelser, men var bevisst at konteksten rundt intervjuet og at informantenes kunnskap om dette temaet ville påvirke deres refleksjoner. For å begrense denne innvirkningen fokuserte jeg på å innta en refleksiv holdning der jeg var bevisst min egen forskerposisjon at meningsproduksjonen i intervjuene påvirkes av forskningsprosjektets design, og at mening skapes i interaksjonen mellom intervjuer og informant. Dette er i tråd med det interaksjonistiske perspektivet (Järvinen og Mik-Meyer, 2005, s. 17).

Som et ledd i å knytte snakk og tekst om bærekraftsrapportering sammen, stilte jeg spørsmål om rapporter som informantene selv hadde bidratt til å produsere. Enten i form av generelle spørsmål om funksjon og tilblivelse eller mer konkret til innhold, med henvisning til de konkrete rapporttekstene. Denne intervjuformen kan beskrives som diskursbasert, og tar utgangspunkt i Roz Ivanič's metodologi «snakk rundt tekst», en metodologi der skriveren blir invitert med i utforskningen av teksten og prosessen den ble til igjennom (Lillis, 2009, s. 171). Jeg la opp til at vi i intervjuene skulle bruke den tiden som var nødvendig for å få snakket om alle temaene, og at jeg avrundet intervjuene når informanten hadde reflektert rundt alle temaene jeg hadde forberedt. Alle informantene fikk tilbud om å lese igjennom oppgaven før innlevering. Samtlige takket nei til dette, men takket ja til å få tilsendt oppgaven når den var ferdig.

I intervjuene opplevde jeg det som noe utfordrende å få informantene til å dele svært detaljorienterte og konkrete refleksjoner rundt selve skrivesituasjonen og samskrivingen.

Årsaken til dette kan henge sammen med selve intervjusituasjonen, eksempelvis at de måtte reflektere om skriveprosesser som fant sted langt tilbake i tid. Det kan også indikere at ekspertise eller kompetanse i skrivesamarbeid inngår som en del av det Sarangi (2005) omtaler som *taus kunnskap* og at de derfor har et mindre bevisst forhold til denne kompetansen.

4.4 Bearbeiding av data

I et dialogistisk og interaksjonistisk perspektiv betraktes intervju som sosiale møter hvor erfaringer blir fortolket og mening skapt i interaksjon, og der det som ytres både kan analyseres som selvrepresentasjon og som personlige og kulturelle narrativ (Järvinen, 2005). I denne studiens analyser har jeg fokusert på hvordan informantene forteller om bærekraftsrapportering basert på sine erfaringer. Jeg behandler intervjudataene som redegjørelser og forstår de i lys av konteksten de formidles i, som i dette tilfellet er forskningsintervjuet.

I interaksjonistiske analyser er både intervjuets meningsinnhold, og måten mening produseres i samspillet mellom intervjuer og informant i fokus (Jarvinen, 2005, s. 39). I analysene har jeg forsøkt å være refleksiv og bevisst om mine bidrag i intervjuene, samt den situasjonelle konteksten intervjuene fant sted i.

Som Goodwin (1994) løfter frem i sin klassiske artikkel «Professional vision», kan profesjonsutøvere, gjennom læring og erfaring, tilegne seg et blikk for hva som er relevant og viktig i praksisfellesskapet de inngår i. Det som informantene vektlegger i intervjuene kan dermed forstås som det de ser som relevante aspekt ved sin profesjonelle praksis. Derfor anser jeg en tematisk orientert analyse som en egnet fremgangsmåte for å analysere frem disse temaene. Innen anvendt språkvitenskap regnes metoden «tematisk diskursanalyse» av Roberts og Sarangi (2005) som en analytisk metode egnet for temaorienterte studier av kommunikasjon. Mens Sarangi og Roberts fokuserer på detaljerte trekk ved kommunikasjon, har jeg i denne studien et mer overordnet fokus. Jeg er interessert i fremtredende tema i informantenes beskrivelser av bærekraftsrapportering som praksis. Som utgangspunkt i analysene har jeg valgt å benytte metoden Tematisk Analyse av Braun og Clarke (2006) som gir en systematisk fremgangsmåte for tematiske analyser av intervjudata.

4.4.1 Tematisk analyse

Tematisk analyse (TA) er en datadrevet teoriuavhengig metode som kan benyttes på tvers av epistemologiske og ontologiske rammeverk (Terry, Hayfield, Clarke, & Braun, 2017, s. 21). Metoden ble opprinnelig utviklet innen psykologi, men er siden blitt tatt i bruk innen en rekke ulike fagretninger (Terry et al., 2017). Den er egnet både for å identifisere, analysere og utrede tema eller mønstre innen et datasett, samtidig som forskerens aktive rolle i prosessen anerkjennes (Braun & Clarke, 2006). Innen TA anses forskerens subjektivitet som en integrert del av analyseprosessen, og kodingen av transkribert materiale behandles som en organisk og fleksibel prosess som krever at forskeren går i dybden i intervjudataene (Terry et al., 2017, s. 20). Den induktive tilnærmingen gjør det mulig å knytte identifiserte tema til dataene i seg selv heller enn til forhåndsdefinerte antakelser (Patton, 1990, i Braun & Clarke, 2006, s. 83). Disse faktorene gjør at jeg vurderer denne metoden som egnet for analyser i et interaksjonistisk perspektiv.

Jeg har utført analysene med utgangspunkt i de seks fasene i tematiske analyser (Braun & Clarke, 2006) som presenteres under. Fasene har hatt en veiledende funksjon

gjennom hele analyseprosessen. De har ikke blitt gjennomført lineært da jeg har vekslet mellom de ulike for å gjøre nødvendige utviklinger. Jeg har også sett over analysenes kvalitet med utgangspunkt i Braun og Clarke sin sjekklister for god TA (2006, s. 96).

4.4.2 Analysens faser

Første fase i TA handler om å bli kjent med datamaterialet, og regnes som grunnmuren i en god tematisk analyse. I tråd med Terry et al. (2017) startet jeg i denne fasen allerede under datainnsamlingen, ved at jeg rett etter hvert intervju gjorde meg kjent med intervjudataene gjennom å lytte til lydopptakene, reflektere over de og notere ned mønstre. Jeg startet også med transkripsjon av opptakene kort tid etter at intervjuene var gjennomført. Transkripsjon er et innledende og helt sentralt steg i prosessen med å bli kjent med innsamlede data (Braun & Clarke, 2006). Transkripsjonen gikk ut på at jeg ordrett skrev ned det som ble sagt i intervjuene. Jeg transkriberte også pauser, nøling, trykk og avbrutte ord og setninger. Navn på informanter og navn på deres arbeidsgivere ble anonymisert av personvern hensyn. Transkriberingen var en tidkrevende prosess som innebar gjentatte gjennomlyttinger hvor jeg undersøkte om jeg hadde skrevet ned ytringene slik de fremsto i lydopptakene. I gjengivelsen av sitater i oppgavens analysedel er ytringene blitt gjort om til skriftform for økt leservennlighet. Dette valget kom som følge av mitt fokus på mer overordnede tematiske aspekt heller enn samtaleanalytiske.

Etter å ha blitt kjent med datamaterialet gikk jeg over til å kode materialet, som er analysenes andre fase. Koder regnes som byggeblokkene i en god TA. De hjelper forskeren med å forstå dataene og bidrar til et gjennomarbeidet grunnlag for analysene (Terry et al., 2017, s. 26). I kodingsarbeidet jobbet jeg først med en induktiv tilnærming der jeg systematisk kodet hvert intervju fra start til slutt. Deretter gikk jeg over til å fokusere på koding etter mønstre og likhetstrekk på tvers av intervjuene. I starten kodet jeg tilfeldig og spontant, mens etter hvert som jeg ble bedre kjent med materialet ble jeg mer bevisst på koder som kunne bidra til å belyse studiens forskningsspørsmål.

Prosessen med å kode var ikke lineær, men innebar gjentatte gjennomlesninger, endringer og justeringer etter hvert som jeg begynte å se konturene av de mer fremtredende temaene i datamaterialet. Jeg benyttet kommentarfunksjonen i tekstprogrammet Word til kodingen, og hadde også en enkelt sesjon med koding på papirutskrifter av intervjuene. Kodene jeg analyserte frem i denne prosessen ble siden skrevet inn i de digitale Word-dokumentene.

Analysens tredje fase handler om å konstruere tema (Braun & Clarke, 2006). Her så jeg etter relasjoner og fellestrekk mellom ulike koder og ulike intervju, med mål om å gruppere disse sammen til potensielle tema. Et sentralt mål med denne fasen er at temaene skal fortelle en sammenhengende historie som er av relevans for å belyse studiens forskningsspørsmål (Terry et al., 2017, s. 27). Etter hvert som jeg begynte å konstruere tema, skrev jeg samtidig inn relevante koder i tabeller i et eget dokument. Her skisserte jeg mulige tema på tvers av intervjuene, og fylte fortløpende inn koder som kunne passe inn i de ulike temaene parallelt med at jeg kodet transkripsjonene mine. I tråd med Braun og Clarkes retningslinjer forsøkte jeg her å etablere tydelige konsept som temaene kunne baseres på (2006). Jeg brukte også forskningsspørsmålene mine som guide i vurderinger av hva som var relevant og ikke. Denne fasen var en aktiv prosess som strakk seg over lang tid.

Analysenes fjerde fase handler om revurdering og definering av identifiserte tema, og beskrives som en sentral fase (Braun & Clarke, 2006). Her formes, utdypes, utvides eller

forkastes temaene som er etablert så langt. I analysene fungerte denne fasen som en kvalitetskontroll der jeg forsikret meg om at temaene fungerte godt nok i relasjon til de kodede datasettene og til forskningsspørsmålene. Som et ledd i denne fasen formulerte jeg hele setninger og avsnitt om temaene, og knyttet disse til ulike sitater jeg hadde kategorisert under samme tema. Gjennom denne prosessen ble jeg oppmerksom på koder og tema som kunne utdypes, og andre som ikke passet inn. Noen tema viste seg å kunne knyttes til flere kategorier og måtte deles opp, mens andre fremsto som lite relevante i forhold til studiens forskningsspørsmål og ble fjernet.

Fjerde fase overlappet i stor grad med den femte, som handler om å definere og navngi tema som vil benyttes i selve prosjektteksten. Her begynner fortolkning og historiefortelling om dataene og det analytiske narrative påbegynnes (Braun & Clarke, 2006). Denne fasen skal sikre at den tematiske analysen har tilstrekkelig klarhet, sammenheng, presisjon og kvalitet (Terry et al., 2017, s. 31). Fjerde og femte fase ble i mine analyser utført parallelt, med stadige vekslinger mellom de to.

Sjette og siste fase i en tematiske analyse handler om å skrive det endelige analysekapittelet. Denne fasen gikk over lang tid, og innebar gjentatte justeringer og endringer som bidro til å styrke analysene mine og tydeliggjøre det analytiske narrative. Jeg fokuserte spesielt på å kommunisere en sammenhengende historie om dataene, og å se til at denne historien både var representativ for datamaterialet, og at den bidro til å belyse studiens forskningsspørsmål. Ifølge Braun og Clarke (2006) er det to ulike skrivestiler man kan bruke når man skriver rundt data innen tematiske analyser – illustrativ og analytisk. I studiens analysekapittel inngår både sitater som illustrerer temaene jeg har analysert frem, samt sitater hvor jeg mer analytisk diskuterer det som blir sagt.

I analysearbeidet benyttet jeg intervjuguidens overordnede fokusområder som utgangspunkt for presentasjonen av de ulike temaene jeg analyserte frem, og i tråd med retningslinjene for TA er temaene jeg presenterer basert på funn på tvers av intervjuene.

4.5 Forskerposisjon og etiske hensyn

I forkant av prosjektstart søkte jeg i desember 2020 om godkjenning fra senter for forskningsdata AS (NSD) til å gjennomføre dette prosjektet. Godkjenning ble mottatt 10.12.2020. Lydopptakene av intervjuene er blitt oppbevart i henhold til NTNUs retningslinjer for sikker lagring av data klassifisert som «intern», og vil i henhold til informasjonsskrivet (vedlegg 1) slettes kort tid etter at prosjektet er fullført. Alle transkripsjoner og sitater gjengitt i oppgaveteksten er anonymisert. Navn på informantene og navn på deres arbeidsgiver er ikke oppbevart på samme sted som transkripsjoner eller opptak.

Et kvalitetskriterium innen kvalitative studier er å som forsker være refleksiv. Vitenskapelig refleksivitet handler om å se seg selv og sitt arbeid utenifra, og å kritisk vurdere egen forskningspraksis (Holland, 1999). Jeg er medlem og aktiv i en frivillig organisasjon hvor bærekraft og samfunnsansvar er sentrale tema, og jeg har en personlig interesse i denne tematikken. Jeg har også nylig vært i praksis hos NTNU, Ocean hvor jeg arbeidet med tematikk knyttet til hav og bærekraft. I tillegg har jeg vært ansatt som læringsassistent i emnet Humanister i Praksis ved NTNU der hovedtemaet i 2021 var humanistisk kompetanse og humanisters rolle i FNs tiår for havet og bærekraftig utvikling. Min bakgrunn gjør at jeg har mye kunnskap om bærekraft, og at jeg har kjennskap til havbruk og bærekraft innen havrelaterte næringer.

Gjennom hele denne prosjektperioden har jeg søkt å være bevisst min rolle i prosjektet, og at analysene kan påvirkes av spørsmål eller utfordringer jeg tar med inn i forskningsprosjektet (Holliday, 2007). Som omtalt innledningsvis i oppgaven har samfunnsdebatten om bærekraft og havbruk tidvis vært preget av sterke stemmer og fronter. Jeg har derfor jobbet med å ta et steg tilbake og betrakte disse temaene fra et nøytralt ståsted. Ved at jeg i denne studien belyser bærekraftsrapportering som profesjonell praksis vil jeg heller ikke direkte gå inn på det disse diskusjonene har dreid seg om. Eventuelle betraktninger grunnet i faktorer utenfor studien har jeg forsøkt å håndtere gjennom å regelmessig stille kritiske spørsmål til mine egne idéer underveis.

5 Bærekraftsrapportering som profesjonell praksis

Gjennom analysene har jeg, i tråd med Goodwin (1994), fokusert på informantenes profesjonelle syn på bærekraftsrapportering som profesjonell praksis. Med et interaksjonistisk perspektiv på forskningsintervju vil jeg både belyse *hva* som blir sagt i intervjuene, samt *hvordan* det sies (Jarvinen, 2005) og her med vekt på ulike kontekstuelle faktorer som aktualiseres i informantenes redegjørelser. Analysene er inspirert av Dyste's dialogiske modell, og vil ta for seg en rekke av aktørene og de kontekstuelle dimensjonene som fremgår i modellen.

For å få et innblikk i hva bærekraftsrapportene bygger på vil jeg innledningsvis i analysene presentere fremtredende tema i informantenes beskrivelser av bærekraftsrapportering i virksomheten. Jeg vil her belyse bærekraft som begrep og tema som tar for seg arbeidet med bærekraft innad i selskapene. Deretter presenterer jeg sentrale tema knyttet til informantenes betraktninger om bærekraftsrapportering som kommunikasjonsoppgave og rammebetingelsene som ligger til grunn for rapporteringen. Videre presenterer jeg rapportenes potensielle eller tiltenkte lesergrupper før jeg belyser informantenes betraktninger om rapporteringens kommunikative formål. I siste del presenterer jeg fremtredende tema som omhandler prosessen bærekraftsrapportene blir til igjennom, med vekt på skriverne, skrivesamarbeidet, skrivers lesorientering og balanse ganger mellom ulike hensyn i skriveingen.

5.1 Bærekraftsrapportering som del av virksomheten

5.1.1 Bærekraft som et omfattende tema av økende betydning

Begrepet bærekraft og informantenes beskrivelser av dette betraktet jeg som et underliggende tema som ligger til grunn for selskapenes bærekraftsrapportering. Dette ønsket jeg belyse og i intervjuene beskriver informantene bærekraft på flere måter, slik som i dette sitatet:

M1: «Så bærekraft er jo faktisk alt. Det er jo både økonomisk, sosialt, miljømessig og styringsmessig. Det er alle aspektene av ting vi jobber med, så det er ekstremt stort (...) Det er utømmelig egentlig».

Informanten knytter sin forståelse av bærekraft til de overordnede dimensjonene i FNs definisjon. Etersom FN anses å være bærekraftsbegrepets opphav, kan dimensjonene betraktes som en relevant faktor i rapporteringens sosiokulturelle kontekst (Linell, 1998, s. 132, i Scheuer, 2005). Dette aktualiserer informanten ved å henvise til disse. Beskrivelsene av temaet bærekraft som «alt», «ekstremt stort» og «utømmelig», kan her bidra til å kategorisere dette som noe omfattende eller nærmest grenseløst. Temaets omfattende karakter kan se ut til å ha en innvirkning på arbeidet med bærekraft i selskapene, noe en av informantene utdyper her:

M2: «Alt det her som går på bærekraft, det er vanskelig å definere på en person eller stilling fordi det er ting som går litt på tvers i bedriften»

Informantens beskrivelse av temaets tverrfaglighet belyser en institusjonell kontekstuell faktor som er med på å konstituere bærekraft som noe som berører selskapet som helhet. I flere av intervjuene kommer det også frem at en rekke ansatte på ulike måter involveres i arbeidet med bærekraft. At bærekraft i den grad omfatter selskapet som helhet kan her forstås som relevant for forståelsen av bærekraftsrapporteringens institusjonelle kontekst.

Flere informanter beskriver også fokuset på bærekraft som økende, både i samfunnet generelt, i næringa og i det enkelte selskap. Gode prestasjoner på bærekraftsrelaterte områder virker til å være av økende viktighet for både investorer, markedsaktører og andre interessenter, både i forhold til deres relasjon til og oppfatning av næringa. Gjennom at næringas viktigste interessenter er opptatt av bærekraft blir bærekraft også et viktig tema for havbruksselskapene. Dette gjennom at gode prestasjoner på, og god kommunikasjon om eget arbeid med bærekraftig utvikling beskrives som et konkurransefortrinn.

5.1.2 Rapporteringen som en eksternt motivert kommunikasjonsoppgave

Informantene forteller at selskapene har interne system og prosedyrer som de bruker i oppfølging og i kartlegging av selskapets prestasjoner på sine bærekraftsindikatorer. Bærekraftsrapportene beskrives av flere av informantene som noe som ikke er en sentral del av dette bærekraftsarbeidet:

K2: «Det er jo ikke der vi driver bærekraftsarbeidet. Bærekraftsarbeidet drives gjennom dialog med hvert enkelt selskap, at vi setter mål og kommer med tiltak og liknende, og så blir rapporteringen en sånn oppdatering til slutt».

Informanten skaper her en kontrast mellom bærekraftsarbeidet og rapporteringen om det. En annen informant presenterer et liknende perspektiv:

K1: «Og så er det litt viktig at bærekraft, det er på en måte ikke en kommunikasjonsoppgave i seg selv, det handler om substans, ikke sant».

Informantens referanse til «substans» kan her gi assosiasjoner til et hierarki mellom de to oppgavene bærekraftsarbeid og kommunikasjonsarbeid, der det førstnevnte rammes inn som å ha mer tyngde enn sistnevnte. Disse betraktningene kan forstås som å reflektere et utbredt perspektiv på kommunikasjon, nemlig som en refleksjon av virkeligheten og ikke som noe som konstituerer den. Det kan også reflektere rapportsjangerens lave status, som er i tråd med eksempelvis det Bjørkedal fremhever i sin bok om rapportsjangeren (2018).

Når rapporteringen ikke fremstår som sentral for arbeid internt i selskapene, fremstår den tilsvarende sentral overfor eksterne aktører. I intervjuene beskrives nemlig rapporteringen først og fremst som et svar på faktorer utenfor selskapet:

M1: «Klart vi gjør det jo også fordi vi må. Altså hadde vi ikke måttet gi ut årsrapporter, så hadde vi ikke gjort det heller».

K3: «De forventer av oss at vi lager en overordnet bærekraftsrapport der vi er mer tydelige på hva som er våre policier. Hvordan vi jobber med det her som konsern».

Rapporteringen rammes her inn som ytre motivert, ved at selskapene rapporterer som en respons på faktorer i selskapets omgivelser. Rapporteringen som grunnleggende responsiv, eller som et svar på andres ytringer, er fremtredende. Generelt beskriver informantene bærekraftsrapporteringen, i likhet med regnskapsrapporteringen, som en etablert og rutinert del av selskapets kommunikasjon med sine omgivelser.

5.1.3 Fravær av én felles rapporteringsstandard

I intervjuene bekrefter informantene i stor grad det jeg finner i annen litteratur om bruk av rapporteringsstandarder. Fire av de fem selskapene som er representert i studien valgt å bruke det anbefalte rammeverket til GRI. Samtidig omtales rapporteringen som å være preget av valgfrihet, hvor selskapet avgjør både om det vil følge anbefalte standarder og hvordan rapportene skal skrives. Flere av informantene problematiserer fraværet av én felles standard for alle selskap:

M1: «Det er ikke noe standard for hva du skal rapportere på bærekraft, hvilke elementer som skal inngå og hvordan du skal skrive om det og så videre. Vi har jo Global Reporting Initiative, GRI, som vi bruker, men du må jo selv velge deg et sub-set av de GRI standardene når du rapporterer, så det tror jeg er litt svakheten per i dag ved bærekraftsrapportering».

Dagens GRI-rammeverk beskrives her som en del av rapporteringens ytre, sosiokulturelle kontekst som selskapet i mindre grad har innflytelse på. At GRI omtales som en standard selv om selskap selv kan velge hvilken mal de vil benytte, forstår jeg som en kontrastering mellom hva GRI omtales som å være (en standard) og hva den i virkeligheten er (flere ulike, valgfrie maler). Beskrivelsen av at valgfriheten som en «svakhet» ser videre ut til å henge sammen med konsekvensene av denne valgfriheten. Det følgende sitatet gir et innblikk:

K1: «Det er veldig mange globale standarder som egentlig ikke passer så godt til alt det vi gjør og som kanskje ikke fanger opp det mest reelle for oss (...) Så da blir det opp til hver bedrift innenfor den sektoren å liksom være så ærlige som mulig, men da kan du jo få litt ulikheter hvis det er opp til hver enkelt, i den grad det ikke er så standardisert».

Informanten peker på at mangelen på en egnet standard, og dagens valgfrihet når det kommer til rapportering fører ansvaret for gode rapporteringspraksiser over på hvert enkelt selskap, og at dette medfører ulikheter i rapporteringen. Beskrivelsen «så ærlige som mulig» kan her forstås som at noen selskap er mer ærlige enn andre i sin rapportering, og at dette kan ha sammenheng med at selskapene ikke er pålagt å følge en og samme standard. Flere av informantene beskriver også et behov for å kunne sammenlikne både sine konkurrenter og leverandører, men at dette er utfordrende når aktørene benytter ulike metoder og rammeverk for sin rapportering. Involvering i ulike bransjeinitiativ med mål om å etablere et mer entydig rammeverk blir beskrevet som en måte selskapene jobber for endring her. I tillegg er det flere som løfter frem EUs grønne taksonomi (EU, 2021) når de snakker om standardisering, og viser til dette initiativet som et konkret eksempel på noe som de «ønsker velkommen» og som en utvikling som både kan gi selskapene noe å forholde seg til, samt gjøre rapporteringen mer lik for alle selskap.

Sett under ett beskriver informantene bærekraft som et komplekst og omfattende tema, og selskapenes bærekraftige utvikling som en pågående prosess av økende betydning for interessenter i selskapets omgivelser og for selskapets konkurransevne. Rapporteringen fremstår som å primært være et svar på eksterne interessenters forventninger, og som en oppgave underordnet selskapenes arbeid med bærekraft. Mangelen av en felles standard virker mindre gunstig for å kunne sammenlikne selskaper og leverandører, men samtidig som noe som gir selskapene frihet til å utforme rapportene etter egne ønsker.

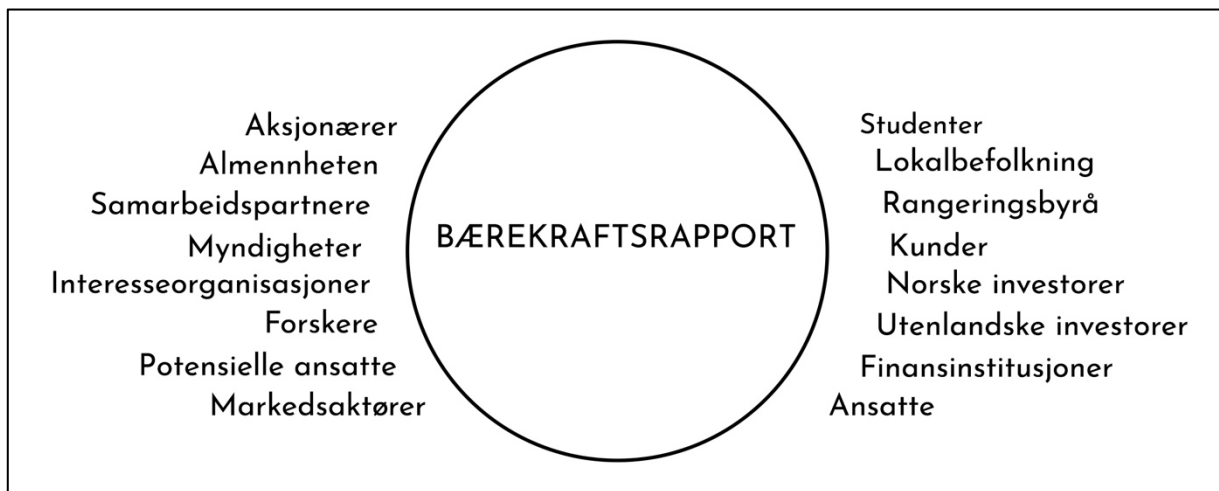
5.2 Potensielle lesergrupper

«Leseren er en svært viktig del av tekstproduksjon» (Dysthe, 1997, s. 56) og i intervjuene nevnes et stort mangfold av interessenter som kan være potensielle lesere

av selskapenes bærekraftsrapporter. Noen grupper navngis oftere i intervjuene enn andre, og mange ganger snakker informantene om lesere generelt uten å spesifikt referere til enkelte grupper. I figur 3 fremgår en oversikt over de ulike lesergruppene som nevnes eksplisitt av informantene. Figuren er ikke uttømmende for hvem som faktisk leser disse rapportene, men illustrerer det store mangfoldet av potensielle (og svært ulike) lesere som rapportskriverne kan se for seg når de utformer selskapenes bærekraftsrapporter.

Leserne beskrives som å ha ulike interesser eller mål, og det fremstår også som at enkelte lesergrupper antas å ha et kritisk utgangspunkt, mens andre er mer positivt innstilt. Myndigheter og interesseorganisasjoner beskrives eksempelvis som lesergrupper som kan være interessert i å monitorere eller kontrollere selskapene, mens aksjonærer, investorer og finansinstitusjoner beskrives som lesere med økonomiske interesser. Forskere, studenter, lokalbefolkning og andre fremstår som å ha varierende kunnskapsinteresser, enten det handler om havbruk som industri, eller mer spesifikt om næringas påvirkning på sine omgivelser.

Figur 3: Rapportenes potensielle lesergrupper

Informantene i de børsnoterte selskapene og i de private selskapene løfter begge frem lesergrupper utenfor selskapene som de mest sentrale. Samtidig er det noen forskjeller i hvilke grupper de legger vekt på:

M1: «Jeg vil si i hovedsak så starter det jo med investorene våre som leser de mest (...) og det er jo både norske og utenlandske».

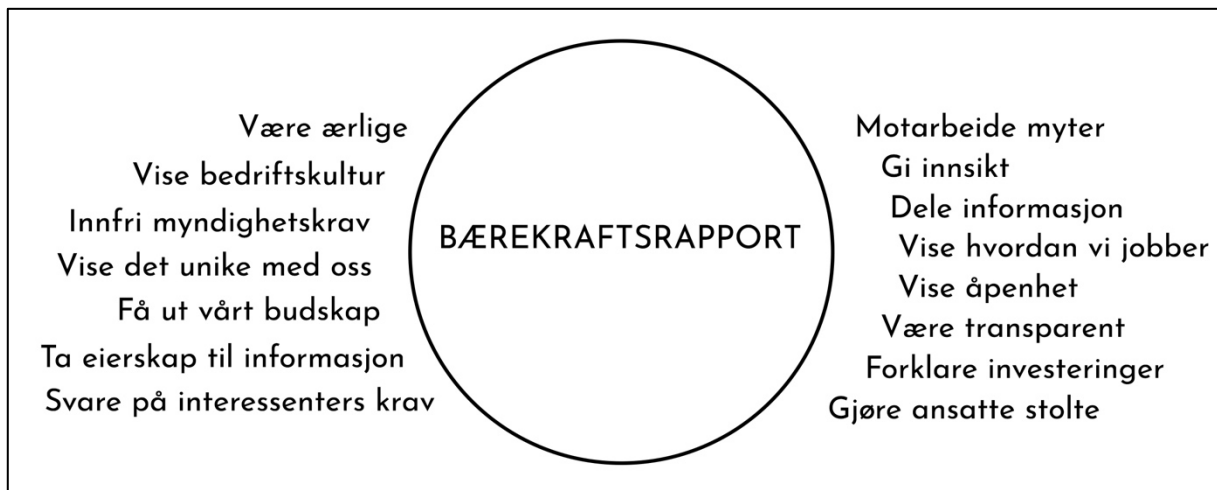
Som sitatet illustrerer, beskriver informantene i de børsnoterte selskapene investorer som rapportenes viktigste lesere. I tillegg beskrives rapporteringen som en aktivitet som er egnet til å innfri myndighetenes lovkrav for børsnoterte selskap, og at myndighetene dermed er en viktig potensiell lesergruppe. Informantene i de privateide selskapene forholder seg ikke til investorer, og har per i dag ingen rapporteringskrav de må innfri i forhold til bærekraftsrapportering. I intervjuene viser disse informantene til kunder og markedet som sine rapporters primære, eksterne lesergrupper. Også egne ansatte omtales av alle informantene som potensielle lesere, selv om denne potensielle lesergruppen også beskrives som en som får tilgang til informasjon om selskapenes bærekraftsarbeid gjennom andre, interne kommunikasjonskanaler.

5.3 Kommunikative formål

Hvilket formål en tekst er tenkt å ha er en faktor av stor betydning for utformingen av teksten (Bremner, 2018). Informantene forteller om mange ulike kommunikative formål med selskapenes bærekraftsrapportering. I tillegg virker det som at tekstene også kan tjene ulike formål overfor ulike lesergrupper.

I figur 4 fremgår de ulike kommunikative formålene som kom til uttrykk i intervjuene. Illustrasjonens hensikt er å illustrere det brede spekteret av formål rapporteringen kan ha for havbrukssekselskapene, og gir ikke nødvendigvis en komplett oversikt.

Figur 4: Rapporteringens kommunikative formål

Å dele informasjon fremstår som et overordnet formål med bærekraftsrapporteringen, noe som samsvarer med forventninger til tekster innen rapportsjangeren. Betrakter man informasjonsdelingen som en egen kategori, kan flere andre formål passe inn under denne. Eksempelvis å «gi innsikt» i selskapets arbeid og resultater, «vise hvordan vi jobber», «forklare investeringer» eller «svare på krav» fra myndigheter og andre lesergrupper. En annen kategori ved rapporteringens formål ser ut til å handle om selskapets identitet eller kultur. Eksempelvis ønsket om å være «transparent», «ærlig», «unik», og at de ønsker å «vise åpenhet» og «gjøre ansatte stolte» gjennom rapportene. En tredje type formål kan forstås som en form for forsvar, eksempelvis at informantene søker å motarbeide myter, «ta eierskap til informasjon» eller å offentliggjøre selskapets «budskap». I avsnittene som kommer, utdyper jeg de tre hovedgrupperingene av formål som jeg har beskrevet over.

5.3.1 Å dele informasjon

Å tilgjengeliggjøre informasjon fremstår som et overordnet formål, slik det følgende sitatet illustrerer:

K1: «Det handler jo om å gi god informasjon og relevant informasjon til interessentene våre».

Å dele informasjon kan samsvare med talehandlingen «rapportere» eller «presentere» som ble funnet å være fremtredende kommunikative handlinger i Yu og Bondi (2017) sin studie av hva selskaper kommuniserer gjennom sine bærekraftsrapporter.

Informasjonsdelingen beskrives som å bidra til å innfri ulike leseres informasjonsbehov, eksempelvis å gi investorer et beslutningsgrunnlag, svare på myndighetenes lovkrav, frigi informasjon som rangeringsbyrå benytter i sine rangeringer eller annet. Flere av

informantene forteller også at de regelmessig søker innsikt i de ulike lesergruppenes informasjonsbehov. I takt med at behovene til disse lesergruppene endrer seg, formes rapporteringen etter skiftende trender i selskapets omgivelser:

M1: «Jeg tror det jeg egentlig vil få frem det er at vi må ha pulsen på tida, for det gir føringer for hvordan og hva vi skriver, og sånne ting».

Sitatet viser selskapet som en aktiv aktør som følger med på faktorer i sine omgivelser. Det viser også rapporteringens høye grad av responsivitet, der skriverne svarer på ytringer i selskapets omgivelser gjennom rapporttekstene. Samtidig som at selskapene responderer på faktorer i sine omgivelser med å dele informasjon som etterlyses, er det enkelte av informantene som nyanserer dette bildet i beskrivelser av at selskapets egne vurderinger legger føringer for hva de velger å dele informasjon om:

M2: «Det handler om er dette her med å være transparent og fritt dele den informasjonen som vi gjør tilgjengelig til interessenter».

Her kommer det frem at transparensen handler om det selskapene selv velger å fortelle om i rapportene. Dette utdypes videre her:

K2: «Vi måler det som betyr noe for oss i bedriften, og det er det som er viktig. Du skal ikke måle tulleting, du skal måle det som betyr noe for oss i driften, og så blir det min jobb med kommunikasjon å fortelle hvorfor dette tallet er interessant hvorfor denne måten å måle på er interessant. Så da blir det sånn at det knyttes til våre KPIer, ikke sant, de tingene vi rapporterer om».

I dette sitatet knyttes informasjonsdelingen til hva som er viktig for selskapet. Dette viser hvordan det å «ta pulsen på tida» ikke utelukkende handler om å svare på alle krav som måtte komme fra omverdenen, men om å svare på «det som betyr noe» for selskapet. Videre blir rapportskriverens oppgave her fremstilt som å underbygge relevansen eller «det interessante» ved de opplysningene de har valgt ut. Dette kan si noe om rapporteringens overbevisende potensial, og peker på aspekter ved rapporteringen som ikke kommer frem i studien av Yu & Bondi (2017) som ble nevnt tidligere.

Når det kommer til informasjonsdeling internt i selskapene, beskriver informantene rapportene som noe som kan bidra til å samle ansatte som er spredt over store geografiske avstander, som en samlet informasjonskilde som ansatte i salgavdelingene kan vise til møter med kunder, og som en informasjonskilde som nyansatte kan ta i bruk for å bli kjent med virksomheten. Disse formålene kan forstås som svar på faktorer i rapporteringens institusjonelle kontekst gjennom at skriverne adresserer ansattes behov gjennom rapporttekstene.

5.3.2 Å kommunisere selskapets idealer eller kultur

Beskrivelsene av hva selskapene ønsker å «være» eller «vise» gjennom rapporteringen fremstår som å være relatert til mål om å kommunisere selskapets identitet eller idealer:

M1: «Vi ønsker å være ærlig og transparent, og få frem det unike som kjennetegner oss og hvorfor vi jobber med det her»

Informanten rammer her inn rapporteringens identitetsbyggende potensial ved å vise til hva selskapet ønsker å være, og at dette er noe de vil kommunisere gjennom rapportene. Dette samsvarer med Fuoli (2018) sin studie som peker på bærekraftsrapporter som en sjanger preget av formuleringer som signaliserer at selskaper er ærlige, omtenkssomme og dedikerte. Formålet om å vise frem «det unike som kjennetegner oss» kan også indikere at rapporteringen har noen promoterende

formål i form av å fremstille selskapet som attraktivt, noe som også er vist i andre studier av bærekraftsrapporter (Bhatia, 2012). Ønsket om å «vise åpenhet» gjennom rapporteringen fremstår som særlig relevant i intervjuene. En av informantene beskriver her hvordan åpenhet er et viktig tema for lesere internt i selskapene:

K2: «Vissheten om at vi rapporterer, at vi er veldig åpne og at det er en del av vår identitet, det er viktig for de ansatte».

Å publisere bærekraftsrapporter blir her beskrevet som en symbolsk kommunikativ handling, som definerer selskapets identitet som «åpen» gjennom å adressere ansattes oppfatninger av hva bærekraft signaliserer. Denne symbolikken utdypes i beskrivelser av stolthet og verdier:

K3: «For det første så har vi jo lyst til at alle som jobber i konsernet skal være stolte av å jobbe i konsernet, og det er klart at fokuset på bærekraft det er større og større blant alle. Og våre ansatte, i likhet med de fleste, har jo lyst til å jobbe en plass der verdiene til selskapet stemmer med deres egne verdier».

Informanten rammer her inn bærekraftsrapportering som en måte å kommunisere om selskapets verdier på, og viser også til hvordan deres ansatte, i likhet med «alle» andre i samfunnet er opptatt av bærekraft. Dette viser hvordan ansatte også kan betraktes som en del av «allmennheten» eller samfunnet generelt, en lesergruppe som også nevnes som en potensiell målgruppe for rapporteringen. Samfunnets interesse i dette temaet kan betraktes som en del av rapporteringens sosiokulturelle kontekst, og informantens betraktninger kan forstås som at rapporteringen også kan ha en symbolsk funksjon overfor lesergrupper i selskapets omgivelser. Det følgende sitatet kan illustrere hva informantene, gjennom å «vise» åpenhet, kan signalisere overfor leserne:

K2: «Det er en måte å vise åpenhet på som gjør at folk kan- hva skal jeg si det er ryddig det er sammenliknbart. Folk kan kikke en i kortene, og det syns vi er veldig greit»

Her beskrives åpenhet som noe som gir «folk» mulighet til innsyn, noe jeg forstår som en mulighet selskapet gir til alle rapportens potensielle lesere. Sammen med metaforen «kikke en i kortene» gir beskrivelsen konnotasjoner til etiske narrativ om at man ved å gi innsyn (vise hva man har på hånden) signaliserer at man ikke holder ting skjult eller jukser. Metaforen om å vise kortene blir også benyttet av en annen informant, som knytter dette formålet til faktorer selskapenes sosiokulturelle kontekst:

K1: «Så jeg tenker det er veldig viktig og jeg tror det er også riktig i forhold til den retningen som samfunnet går i. Det handler egentlig om å gjøre det lett for interessentene å se oss i kortene i forhold til hva den reelle statusen på denne tematikken er, i selskapet»

Som vist i kapittel 5.1.1 beskriver informantene et økt fokus på bærekraft, og i sitatet over kommer det frem at åpenhet om selskapets «reelle status» er forventet i samfunnet i dag. De overnevnte beskrivelsene kan også være hentydninger til faktorer i rapporteringens sosiokulturelle kontekst, der åpenheten er en respons på eksterne leseres oppfatninger om at selskapene driver med hemmelighold eller grønnvasking. Dette samsvarer med Fuoli (2018) sin studie, som viste at selskapene gjør en ekstra innsats for å overbevise om rapporteringens troverdighet for å overkomme skepsis blant leserne. Beskrivelsene illustrerer også hvordan selskapets rapportering er motivert av faktorer i deres eksterne omgivelser.

5.3.3 Å forklare eller komme med motsvar

Fremvisningen av selskapets identitet kan også knyttes til et annet identifisert formål med rapporteringen, nemlig «å formidle selskapets versjon». Rapporten beskrives som

en tekst som ulike lesere kan oppsøke for å få tilgang til selskapets egne beskrivelser av resultater, hendelser eller målsettinger. Enkelte av informantene forteller at de bruker rapportene til å forklare bærekraftsrelaterte investeringer:

K1: «Så derfor så er det viktig at investorene forstår hvorfor. Altså det å ha en forebyggende strategi på lakselus og miljøpåvirkning og sykdom det handler ikke, altså ja det er et etisk ansvar som vi må ta, men det er også bra for det økonomiske da (...) Så mye handler om å forklare, sånn at det er logisk for dem (investorene). Sånn at når de ser at vi investerer i det, så ser de at det er bra for dem også».

I dette sitatet viser informanten hvordan selskapet skaper en kobling mellom bærekraftsarbeid og økonomisk fortjeneste i rapporteringen. I flere av intervjuene løftes bærekraftsprestasjoner og økonomiske prestasjoner frem på denne måten, eksempelvis ved å vise til at lav fiskedødelighet både gjenspeiler god fiskehelse og gir bedre økonomiske resultater. Å benytte rapportene for å utbrodere om slike forhold, viser hvordan selskapene kan benytte rapportene til å argumentere for sine valg og beslutninger overfor viktige lesergrupper som har økonomiske interesser i virksomheten.

Videre forteller flere av informantene at de inkluderer informasjon i rapportene som kun er der for å vise deres egne tall eller opplysninger som et motsvar til eksterne aktørers omtale eller oppfatninger:

M1: «På en måte få ut vårt budskap, altså hvordan vi opererer, for vi blir ofte møtt med ganske mange myter om oss».

Rapporteringen blir her karakterisert som en kommunikasjonsaktivitet som kan bidra til å motbevise myter, noe som kan fortolkes som en form for forsvar. Et eksempel flere av informantene viser til i sammenheng med feilaktige oppfatninger, er antibiotikabruk. De beskriver hvordan selskapene har brukt ingen eller små mengder antibiotika de siste årene, men at de likevel rapporterer om dette fordi aktører i deres omgivelser har oppfatninger om at bruken av antibiotika er høy. Å rapportere om ting selskapet *ikke* gjør beskrives dermed som en del av selskapenes rapporteringspraksiser. I tillegg beskrives rapporteringen som en form for motsvar overfor én potensiell lesergruppe, nemlig rangeringsbyråene:

K3: «Men det som jeg tror er den viktigste årsaken det er at det dette må vi ta eierskap til selv så vi ikke på en måte blir, altså disse screeningselskapene går aldeles bananas på screening, og du og investorene har ikke et annet- altså de har ikke et dokument fra oss å forholde seg til, ikke sant».

I sitatet over beskrives rapportene som en tekst som kan kommunisere selskapets egen versjon av virkeligheten, som en motvekt til eksterne selskapers rangeringer av selskapenes arbeid med bærekraft. Rapporteringen beskrives i andre deler av intervjuene også som et informasjonsgrunnlag for rangeringene, men som det fremgår her kan rapportene i tillegg fungere som en alternativ informasjonskilde til eksterne aktørers oppfatninger og vurderinger.

Oppsummert beskriver informanten en hel rekke kommunikative formål som er knyttet til én og samme tekst. Dette kan gjøre utformingen av bærekraftsrapporteringen til en sammensatt praksis. Dette samsvarer med Bremner som beskriver en sjangers formål som er en potensielt kompleks faktor som kan ha betydning for dens utforming (2018).

5.4 Mange skrivere, medvirkere og skriveroller

I likhet med at informantene beskriver bærekraft som noe som implementeres på tvers i selskapene, beskriver de også rapporteringen som en praksis som involverer mange

skrivere eller medvirkere fra ulike deler av organisasjonen. I tillegg er det flere som involverer representanter fra potensielle lesergrupper, eksempelvis gjennom undersøkelser der selskapene søker innsikt i hva de ulike ønsker eller forventer informasjon om. Flere av selskapene involverer også eksterne konsulenter som bidrar med alt fra å utvikle det grafiske designet til å skrive eller oversette tekstutkast.

Internt er rapporteringen forankret på høyt nivå i alle selskapene som er representert i denne studien, og både styre og konsernledelse er involvert. Videre har selskapene én eller noen få ansatte som har rollen som nøkkelperson (Lowry et al. 2004, s. 83) for produksjonen av bærekraftsrapportene. I tillegg involveres andre ansatte i roller som medskribenter, konsulenter eller responsgivere (Posner & Baecker, 1992, i Lowry et al, 2004, s. 87-88). Selskapene har også ansatte ute i organisasjonene som medvirker regelmessig gjennom hele året ved å registrere informasjon om bærekraftsindikatorer i selskapets interne systemer.

5.4.1 Samarbeid i ulike faser av skriveprosessen

Informantene forteller om forskjellige former for samarbeid i ulike faser av rapporteringen. I forberedelsesfasen utvikles eller oppdateres bærekraftsindikatorer selskapene rapporterer om. Her bidrar styret og ledelsen i idémyldring og utvikling av indikatorer. I tillegg tar mindre arbeidsgrupper for seg analyseresultater og innspill fra interessenter når de skal beslutte hva som skal inngå i rapportene. Slike prosesser kan omtales som «sparring», en form for samarbeidende skiving som regnes som den mest utbredte formen for tekstsamarbeid i arbeidslivet (Clement, 2014).

Når rapporten skal utformes og skrives, beskriver informantene at den eller de som har hovedansvaret står for den største delen av arbeidet. Andre skrivere eller medvirkere involveres i varierende grad fra selskap til selskap. Noen involveres ved at de skriver eller kommenterer tekst-bolker som tar for seg deres fagområde, mens andre involveres fordi de er interessert i tekstarbeid eller oppfattes som gode skrivere. En av informantene beskriver også hvordan skiving ikke er den «sterkeste siden» til ansatte i enkelte avdelinger. Dette peker på skriveferdigheter som noe som oppfattes som å variere innad i selskapet. I skriveprosesser der flere ulike skrivere er involvert ser fordeling av ansvar ut til å være en viktig faktor:

K1: «Det er ofte sånn at når man skriver mange så blir det liksom mange tanker i litt ulike retninger, og så henger det ikke helt sammen. Så det er min rolle å gå igjennom og renske ut litt».

Informanten viser her til en faktor i rapportutformingens situasjonskontekst, at det blir mindre sammenheng i teksten når flere tar del i skriveprosessen. Revideringsfasen som hun her viser til, er en fase som innebærer at skriverne går i «dokumentkontroll-modus» (Lowry et al. 2004, s. 83), noe som i intervjuene fremstår som avgjørende for at teksten skal fremstå sammenhengende og utgjøre en helhetlig presentasjon av selskapet. I tillegg til ansvarsfordeling, omtales skrivernes personlige erfaringer og kompetanse som relevant i skrivesamarbeid:

K1: «Sånn som meg og hun som jobber med rapportering og finans, vi er veldig godt samkjørte og vi har et veldig godt samarbeid, men det er jo litt tilfeldig at vi er veldig godt koordinerte. Det handler litt om hvordan vi er som personer også, og det hjelper jo til at ting flyter litt bedre».

Beskrivelsen av et godt skrivesamarbeid som «tilfeldig», kan her indikere at selve samskrivingsprosessen i mindre grad er strukturert eller organisert. Dette samsvarer

med Bremner (2018) som viser til at samskrivingsprosesser i arbeidslivet ofte kan være både lite planlagte og til tider også kaotiske.

I siste fase i rapportenes tilblivelse beskriver informantene at flere ansatte tar del i «godkjenning», en annen utbredt form for tekstsamarbeid innen arbeidslivet (Clement, 2014). Denne formen for tekstsamarbeid omtales av Clement som «hierarkisk godkjenning» når ledelsen er involvert, eller som «faglig godkjenning» når eksperter uttaler seg (2014). Informantene forteller både om samarbeid med fagpersoner som kommer med innspill, samt at styre og ledelse er med i den endelige godkjenningen før publisering. Enkelte av informantene har erfaringer med at denne fasen kan innebære intern uenighet:

M1: «Når vi sauser alt sammen i bærekraftsrapporten så er det ofte at det er interne meninger, at salg og industri mener at det er viktig, og biologi mener at det er viktig, og da blir det jo en klassisk dragkamp, da».

Beskrivelsen «en klassisk dragkamp» kan indikere at uenighet internt kan innebære konflikt. Studier har funnet at konflikt er noe som tidvis oppstår i samskrivingsprosesser, og det er også vist at sjansen for konflikt øker når ulike skrivere har bakgrunn fra forskjellige fagdisipliner (Bremner, 2018, s. 60). Senere i det samme intervjuet forteller informanten at slike uenigheter ofte løses gjennom at han, i rollen som hovedansvarlig for rapporten, kommer inn i diskusjonen og forklarer hva som er viktig overfor rapportens eksterne lesere, og at denne rollen innebærer å ha «siste ord» i håndteringen av uenigheter om hvordan teksten utformes.

5.5 En leserorientert skriveprosess

Informantene forteller at skriveprosessen i stor grad er orientert mot rapportens mange potensielle lesere. Når tekstene skal skrives forteller flere om en innsats for å forklare ulike sider av selskapets virksomheter på måter som lesere utenfor havbruksnæringa kan forstå:

M2: «Det var som sagt veldig faglig tungt tidligere, og det har jeg prøvd å gå vekk fra, fordi nitti prosent av de som skal lese rapporten, de har sannsynligvis ikke fagbakgrunn innenfor akvakultur».

Sitatet over illustrer at skriverne av rapportene inntar et profesjonell-lekmannperspektiv der de ser for seg lesere utenfor sitt profesjonelle fellesskap når de utformer tekstene (Linell, 1990). Viktigheten av å kunne kommunisere i et ikke-spesialist-språk til lesere utenfor skrivers profesjonelle praksisfellesskap betraktes som en viktig skriveferdighet innen en rekke ulike yrker (Bremner, 2018). Et annet perspektiv på viktigheten av leserorientering, kommer frem i dette sitatet:

K1: «*Det handler jo om å forklare det du gjør på en måte som gjør at interessentene våre, om det er investormarkedet eller kunder eller andre, at de forstår det. At de forstår hvordan vi jobber og hvordan vi tenker*».

Gjennom å bruke uttrykket «det handler om» viser informanten til skriveprosessens situasjonskontekst. Hun beskriver hva selve formålet med skriveprosessen er, nemlig å skrive på en måte som gjør at alle de ulike lesergruppene forstår selskapets budskap. Dette viser hvordan leserorienteringen kan gi retning i skrivingen. Hva en slik leserorientering kan innebære underbygges blant annet her:

M2: «Jeg tenker at om man skal nå ut med teksten til ulike interessentgrupper, eksempelvis kunder, så må man tilsette bilder og farger, og prøve å lage tekstene

informative og jordnære men også, kanskje ikke akkurat gjøre det artig å lese rapportene, men i hvert fall unngå at teksten bare inneholder tørre tall».

Her beskrives et mer grunnleggende mål med skriveingen, nemlig å få forskjellige typer interessenter til å faktisk ville lese rapportene. Videre beskrives en rekke faktorer som anses som viktige for å nå dette målet. Innholdsmessige elementer ut over det rent tekstlige, slik som «bilder» og «farger» beskrives som noe skriveren «må tilsette». Dette kan tyde på at disse elementene ikke anses som en del av selve rapporteringen, men at de oppfattes som nødvendige tillegg for å øke leservennligheten. Beskrivende ord som «jordnær» og «artig» er videre med på å kategorisere skriverens oppfatninger av hva potensielle lesere ønsker at rapportteksten skal være. Videre kan karakteriseringen av tall som «tørre» forstås som en hentydning til mer allmenne oppfatninger av rapporter som kjedelige eller uinteressante. Dette kontrasteres med «bilder og farger» som i motsetning til tallene rammes inn som noe som kan vekke leseres interesse.

Rapportskriverne har i begrenset grad innsyn i hvem det er som faktisk ender opp med å lese rapportene, og uttrykket «prøve» kan i lys av dette signalisere en usikkerhet rundt hvorvidt de ulike grepene som tas i utformingen av rapportene, rent faktisk bidrar til å nå målet om at teksten blir lest.

5.5.1 Balanse ganger mellom positivt og negativt

I intervjuene fremstår utformingen og skriveingen av rapportene som en balanse gang mellom mange ulike hensyn. Overordnet forstår jeg dette som balanse ganger mellom negative og positive faktorer, noe det følgende sitatet kan bidra til å illustrere:

K3: «Det er et enormt potensial for produksjon av mat til verdens befolkning, og vi har definitivt noen utrolige muligheter i forhold til havet. Vår virksomhet foregår i havet, så vi føler at vi må vi skrive litt om det. Det er våre muligheter som en produsent av mat i havet. Men, så må vi også fortelle litt om utfordringene. Du har eksempelvis plast. Vi har jo alle sett denne hvalen med magen full av plast. Et annet eksempel er at havbruk kan innebære en konflikt med andre typer drift i enkelte områder. Så du må på en måte snakke om muligheter, du må snakke om trusler, du må snakke om hvordan du påvirker og hvordan du prøver å i minst mulig grad medvirke til at det er uheldig det du driver på med, ikke sant. Så det er ganske komplekst. Så du må på best mulig måte prøve å skrive om alle tingene på en gang. Selvfølgelig er det veldig vanskelig å være objektiv når man sitter midt oppi det, men du må prøve å balansere disse mulighetene og truslene og din egen påvirkning. Dette er ikke enkelt, og jeg sier ikke at vi har lyktes med det heller, men det er i alle fall målsettingen».

Sitatet viser hvordan en informant beskriver rapporteringens balanse ganger. Her beskrives rapporteringen som et arbeid som innebærer å møte forventninger om både å fortelle om muligheter, utfordringer, trusler, og egne tiltak for å redusere negative konsekvenser av virksomheten. Informantens gjentatte bruk av modalverbet «må» kan her indikere at selskapene skriver om disse faktorene som følge av krav som stilles til rapporteringen. Å oppnå en balanse mellom de positive og negative faktorene beskrives videre som «komplekst», «ikke enkelt» og noe som selskapet «prøver» å oppnå. Dette bidrar til å ramme inn disse balanse gangene som en utfordrende praksis. Rahm og Sandell (2016, i Rahm, Sandell & Svensson, 2020) beskriver selskapers rapportering som en kommunikasjonssituasjon der selskapene både er den som blir evaluert og den som står for evalueringen. Dette kan belyse hvorfor informanten beskriver det som utfordrende å være objektiv i skriveprosessen. Videre utdyper informanten hvordan kommunikasjon om negative faktorer kanskje er det som er mest krevende å balansere:

K3: «Du skal prøve å balansere det, ikke sant. Og så er det klart at vi vet jo alle at vi har jo egentlig mest lyst til å fortelle om alt det kjekke vi gjør, ikke sant. Vi har jo ikke så lyst til å fokusere på det (negative) egentlig, så det er en balanse gang».

Selskapets ønske om å fokusere på sine positive heller enn negative sider rammes her inn som noe allment («vi vet jo alle»). Balansegangen ser ut til å handle om å ivareta selskapets egne behov for å formidle et positivt bilde av egen virksomhet, og samtidig møte eksterne forventninger til at rapporteringen også avdekker negative faktorer. Årsaken til at selskapene rapporterer om negative faktorer kan tenkes å være relatert til rapportsjangerens rammevilkår eller trekk ved sjangeren, men i intervjuene knyttes dette også til temaet grønnvasking:

K1: «Og så tror jeg det har vært veldig patos-orientert. At man liksom legger ut noen caser, ikke sant? Men, det er jo ikke egentlig- det kan jo kanskje være litt sånn grønnvasking i det i den grad du får et inntrykk av at man gjør masse som man faktisk ikke gjør, da.

Informanten beskriver her hvordan rapporteringen «har vært», og sitatet kan forstås som en hentydning til rapporteringens historiske sosiokulturelle kontekst. Videre kan sitatet forstås som at grønnvasking ikke nødvendigvis forekommer i dag, og illustrere hvordan selskapene er bevisste om skepsis blant lesere som oppfatter bærekrafts-rapporter som en form for PR-kommunikasjon (Gatti, Seele, & Rademacher, 2019). I det følgende sitatet vises en strategi for å unngå at rapporteringen blir oppfattet som villledende:

K3: «Da handler det om å ikke bruke alt for mange ord, for da kan det jo være noen som kan bli forledet til å tro at vi kanskje ikke setter fotavtrykk»

Sitatet illustrerer hvordan informantene fokuserer på å skrive om selskapets aktiviteter og resultater på en måte som ikke er for omstendig eller komplisert. Å ikke bruke for mange ord knyttes her til troverdighet, og kan illustrere en annen balansegang som skriverne må ta hensyn til. I andre deler av intervjuene fremhever informantene arbeid med å unngå overdrevent positive formuleringer i tekstene og at de ikke er ute etter å skape et «glansbilde» av selskapet gjennom rapporteringen. I tillegg beskriver flere av informantene at de har erfart at åpenhet om negative hendelser er noe de har gode erfaringer med. Eksempelvis ved at de har fått honnør for åpenheten i rangeringer utført av eksterne rangeringsbyrå eller i medieomtale.

6 Drøfting

Tidligere studier av bærekraftsrapporter har i hovedsak vært fundert på dokumentanalyse som metode, og tekstenes skrivere har i mindre grad kommet til orde. I denne studien har jeg plassert rapportskriverens perspektiv i sentrum, og gjennom intervju med disse dannet et grunnlag for å studere bærekraftsrapportering som profesjonell praksis.

I det følgende vil jeg diskutere sentrale tema som kom frem gjennom analysene, med hensikt å belyse studiens forskningsspørsmål: *Hvordan beskriver rapportskrivere bærekraftsrapportering som profesjonell praksis, og hvilke kommunikative dilemma kan skriverne møte på i utformingen av rapportene?* En mer deskriptiv analyse av rapportenes kommunikative formål og tilblivelse ble presentert i studiens analysedel. Denne drøftingen innebærer en mer fortolkende tilnærming.

Først vil jeg diskutere funn fra den empiriske undersøkelsen som belyser praksisens kompleksitet, og jeg vil se nærmere på de fremtredende temaene *endring, lesergrupper, og samskrivingsprosessen*. Deretter vil jeg drøfte rapporteringens komplekse balanse ganger med utgangspunkt i begrepet kommunikative dilemma (Linell, 2011) henholdsvis kategoriene *selvrepresentasjon, informasjon eller påvirkning* og *følsomme tema*. Kommunikative strategier i håndteringen av kompleksitet og balanse ganger drøftes også.

6.1 Bærekraftsrapportering som en kompleks profesjonell praksis

Bærekraftsrapportering som praksis kan betraktes som kompleks på flere områder. Rapportene har mange potensielle og ulike lesere (se kapittel 5.2), flere ulike kommunikative formål (se kapittel 5.3) og de blir til gjennom en prosess der mange ulike skrivere og/eller medvirkere er involvert (se kapittel 5.4). I tillegg er det flere faktorer i rapporteringens institusjonelle og sosiokulturelle kontekst som fremstår som å være i stadig endring. Informantene forteller om flere faktorer som kan ha betydning for rapporteringen, eksempelvis diskusjoner om grønnvasking, mangel på felles rapporteringsstandarder og endringer i krav og forventninger fra eksterne lesere. Til og med selve begrepet bærekraft beskrives som altomfattende og nærmest grenseløst, noe som tilsier at det underliggende temaet for rapportene i seg selv er komplekst.

I den videre drøftingen vil jeg se nærmere på tre forhold ved rapporteringens kompleksitet som trer tydelig frem i analysene. For det første vil jeg drøfte endring som en faktor av relevans for skriveprosessen, for det andre vil jeg se på rapportenes mange lesere og hvordan dette mangfoldet håndteres av skriverne, og til sist vil jeg drøfte samarbeidet mellom de mange aktørene som er involvert i skriveprosessen. Et sentralt fokus på tvers av disse temaene er hvordan skriverne ser ut til å forholde seg til disse ulike formene for kompleksitet i utformingen av selskapenes bærekraftsrapporter.

6.1.1 Endringer

Rapporteringen beskrives som en praksis som har sitt utgangspunkt i forventninger fra aktører i selskapenes omgivelser, og at både rapporteringen og kontekstuelle faktorer rundt rapporteringen er i stadig *endring*. Interessentene kan etterspørre forskjellig informasjon fra ett år til et annet, rangeringsbyråene kan oppdatere kriteriene de vurderer selskaper på, eller myndighetene kan endre lovverket for bærekraftsrapportering (eksempelvis EUs taksonomi). I tillegg tar skriverne også utgangspunkt i skiftende interne forhold i utformingen av tekstene. Eksempelvis ved å årlig evaluere og tilpasse rapportene der de finner forbedringspotensialer, eller å komme med motsvar til samtaler i samfunnsdebatten hvis selskapet ser behov for det. Å stadig utvikle rapporteringen er i tråd med Herzig og Schaltegger (2006) som har funnet at selskap kontinuerlig søker etter et kommunikasjonsformat som tjener deres behov best mulig, og som også finner at bærekraftsrapportering som praksis er i stadig utvikling på tvers av industrier.

Videre ser det ut til at selskapene selv avgjør hvilke endringer de ønsker å ta hensyn til i utformingen av rapportene, og flere av informantene peker på noen utfordringer knyttet til denne valgfriheten. Flere stiller spørsmål ved konsekvensene av rapporteringens løse (eller manglende) krav, og viser til at én felles standard for næringa ville vært nyttig. Andre studier peker også på rapporteringens manglende sammenliknbarhet og begrensede effekt i bærekraftig utvikling (se eksemplvis Herzig & Schaltegger, 2006, Feix & Philippe, 2020). At rapportskriverne ser utfordringer ved rapporteringens valgfrihet kan dermed være et bidrag i slike diskusjoner. På en annen side fremstår nettopp disse løse rammebetingelsene som noe som gjør det mulig for selskapene å tilpasse rapporteringen etter skiftende faktorer. Eksempelvis at de tilpasser den etter skiftende krav eller trender i selskapets omgivelser. Det er dermed ikke gitt at én felles bransjestandard vil være en fordel for å dekke selskapenes egne behov, da det kan begrense mulighetene for å endre på rapportenes innhold fra år til år. Samtidig kan én standard redusere rapporteringens kompleksitet, og gi den økt troverdighet gjennom å forenkle sammenlikning og gi økte muligheter for selskaper til å operere på likere vilkår.

Samlet viser dette hvordan endring kan være en kompleks faktor i utforming av bærekraftsrapporteringen, og hvordan informantene tar hensyn til dette i skriveprosessene. Rapporteringen som respons på endring illustrerer også hvordan denne praksisen er en del av lengre kjeder av ytringer, heller enn en isolerte hendelser (Bakhtin 2005, s. 11, Dysthe, 1997, s. 53-54). Videre kan selve temaet bærekraft betraktes som å ha oppstått som følge av utvikling knyttet til globalisering, internasjonalt samarbeid og teknologisk utvikling. At rapporteringen også er i stadig utvikling kan dermed illustrere at den inngår som en del av et moderne arbeidsliv i stadig utvikling.

6.1.2 Lesergruppene

De mange ulike lesergruppene er et annet aspekt ved rapporteringens kompleksitet, og informantenes strategier for å forholde seg til det brede spekteret av lesere kommer blant annet til uttrykk gjennom deres leserorientering. De beskriver at de ser for seg at leserne i hovedsak består av personer uten dyptgående kunnskap om havbruksnæringa, og at de benytter enkle formuleringer og kortfattede fremstillinger for å «nå frem». Dette kan beskrives som en profesjonell-lekmann- tilnærming (Linell, 1990) i skrivingen, og som en kommunikativ strategi de benytter for å nå ut til dette brede spekteret potensielle lesere.

Siden bærekraftsrapporter publiseres på selskapenes nettsider, kan hvem som helst få tilgang til dem uten å være i direkte kontakt med selskapene. I sammenheng med dette er det interessant at informantene bruker beskrivelser som at de «prøver» å nå ut til leserne. Dette kan indikere en usikkerhet om hvem rapportene faktisk når ut til. Dette er i tråd med Clement (2014) sine betraktninger om at tekster skrives for å leses etter at skriveren har gitt den fra seg, og at skriverne derfor har begrenset mulighet til å vite hvordan lesere forstår teksten. Det er dessuten kun mulig å få respons fra leserne på rapportene i de tilfellene hvor de gir seg til kjenne, eller når selskapene tar kontakt med dem. De potensielle leserne kan med andre ord primært bestå av det Linell (1998, s. 107) omtaler som «fraværende publikummere», altså potensielle lesere som skriveren vet at finnes, men som det er uvisst om leser tekstene eller ikke. At informantene tar kontakt med utvalgte lesergrupper i analyser og forarbeid til kommende rapporter kan her forstås som en responsstrategi, som ifølge Clement (2014) er en egnet fremgangsmåte for å redusere avstanden mellom skriver(e) og leser(e).

Samlet sett fremstår bærekraftsrapportering som en praksis preget av en kompleks sammensetning av eksterne lesergrupper. I tillegg beskriver informantene ulike kommunikative strategier for å håndtere denne kompleksiteten. Også andre former for skriftlig ekstern kommunikasjon kan tenkes å innebære liknende former for kompleksitet. Eksempelvis kan informasjonstekster på selskapers nettsider, reklamemateriell eller brosjyrer også tenkes å nå ut til mange forskjellige, fraværende publikummere. Informantenes strategier kan dermed tenkes å også kunne være av relevant i andre kommunikasjonssituasjoner.

6.1.3 Samskrivingsprosessen

Et tredje aspekt ved rapporteringens kompleksitet er de mange ulike aktørene som er involvert i utformingen av tekstene. Rapporteringen beskrives som å innebære flere skrivere og/eller medvirkere med forskjellige roller, fagbakgrunner, skriveferdigheter og tidvis ulike oppfatninger om rapporttekstens innhold eller formål. Dette samsvarer med andre studier som beskriver samskriving som en sammensatt praksis (se eksempelvis Bremner, 2018 og Lowry et al., 2004).

Informantenes beskrivelser av samskrivingsprosessens kompleksitet indikerer også at skrivernes grad av erfaring og kompetanse med dette arbeidet er relevante for opplevelsen av skrivesamarbeidet. Clement (2014) fremhever at skriveferdigheter er et erfaringsbasert håndverk som krever trening, i motsetning til et talent man har eller ikke har. I intervjuene er det enkelte sitater som kan signalisere en oppfatning av skriveferdigheter som medfødte egenskaper, men dette er ikke et fremtredende tema i intervjuene. Fraværet av refleksjon rundt dette i intervjuene kan handle om faktorer ved selve intervjusituasjonen, men det kan også indikere at ekspertise eller kompetanse i skrivesamarbeid inngår som en del av det Sarangi (2005) omtaler som *taus kunnskap*, og at de derfor har et mindre bevisst forhold til denne kompetansen.

Flere skrivere eller medvirkere med ulike roller kan også knyttes til potensiale for konflikt. Det mest konkrete eksempelet fra intervjuene er omtalt i kapittel 5.4.1, og handler om dragkamp mellom ulike fagpersoner som er blitt invitert til å kommentere på tekst-bolker omhandlende deres fagfelt. Potensialet for konflikt kan her handle om at bærekraftsrapporten representerer selskapet som helhet, mens skrivere opptrer som representanter for sitt fag. Å skrive som fagperson kontra å skrive som representant for institusjonen kan innebære forskjellige oppfatninger om hva som er viktig eller mest relevant (Linell, 2011, Måseide, 2008). Dette kan belyse hva som ligger til grunn for

intern uenighet i samskrivingsprosessen. Uenighet trenger dog ikke å betraktes som noe negativt. Eksempelvis har Palmeri (2004) funnet at uenighet i interprofesjonelle samskrivingsprosesser kan bidra positivt i arbeidet med å finne formuleringer som kan overbevise lesergrupper med ulike profesjonelle bakgrunner.

Samskrivingsprosessene ser også ut til å innebære håndtering av maktforhold mellom ulike ansatte som tar del i samarbeidet, slik som når rapporteringens hovedansvarlige har siste ord i diskusjoner eller når ledelsen har siste ord i evalueringen av tekstutkast før publisering. Denne rollefordelingen kan betraktes som en strategi som kan bidra til å organisere samarbeidet mellom mangfoldet av bidragsytere. Hierarkisk organisering av tekstevaluering, altså at tekster sendes oppover i «hierarkiet» for godkjenning, er funnet å være gjeldende også i andre studier av samskriving i arbeidslivet (Bremner 2014, i Bremner 2018, s. 59).

Som jeg her har vist kan rapportskrivningens mange bidragsytere medføre behov for ansvarsfordeling og rolleavklaring for å håndtere uenighet og sikre at teksten fremstår helhetlig og sammenhengende. Dette er faktorer rapportskriverne må forholde seg til i bærekraftsrapporteringen, og liknende kompleksitet kan også tenkes å gjelde innen andre samskrivingsprosesser både i og utenfor havbruksnæringa.

6.2 Bærekraftsrapporteringens kommunikative dilemma

Som vist i analysene ser utformingen av bærekraftsrapportene ut til å innebære en rekke balanseeganger. Informantene søker å skrive om både utfordringer og muligheter knyttet til virksomhetens aktiviteter. De søker også å ivareta selskapets egne interesser samtidig som de vil møte eksterne leseres behov. At de utnytter graden av frihet i utformingen av rapporteringen samtidig som de følger rapporteringsstandarder fremstår også som en balanseegang. I den videre drøftingen vil jeg ta utgangspunkt i tre kategorier av kommunikative dilemma for å belyse slike balanseeganger, henholdsvis kategoriene *selvrepresentasjon*, *informasjon* eller *påvirkning*, samt *følsomme tema* utviklet av Linell (2011).

6.2.1 Selvrepresentasjon

I analysene belyser jeg hvordan informantene søker en balanse mellom å vise frem positive og negative sider ved selskapets virksomhet. Dette kan innebære kommunikative dilemma om *selvrepresentasjon*; å fremstille seg selv som dyktig og kompetent samtidig som man vil unngå å bli oppfattet som verken for selvsikker eller for forsiktig (Linell, 2011, s. 572-573). Basert på analysene oppfatter jeg selvrepresentasjon i forbindelse med bærekraftsrapportering kan handle om å fremstille selskapet som troverdig, ærlig og attraktivt, samtidig som at skriverne unngår at selskapet fremstår som for optimistisk eller selvtilfreds, eller at dets virksomheter fremstår som for utfordrende eller problematiske.

Et eksempel er at informantene forteller at de har som formål å rapportere ærlig om at selskapets virksomhet har en påvirkning på sine omgivelser. Videre søker de å unngå overdrevent positive formuleringer i rapporttekstene. Dette er strategier som kan bidra til en nyansert fremstilling av selskapet, gjennom at dets negative påvirkning erkjennes og dets positive sider fremstilles på en nøktern måte. Dette kan betraktes som en løsning for å håndtere balanseegangen mellom å fremstille selskapet i et godt lys, samtidig som man innfrir lesernes krav om at rapporteringen er åpen også om negative faktorer eller hendelser.

Formålene om å være åpne og transparente nevnes ofte i intervjuene, og en av informantene uttaler at bærekraftsrapportering handler om å dele informasjon om den «reelle statusen» i selskapet. Samtidig beskriver også informantene at selskapene rapporterer om de faktorene som de har valgt ut gjennom interne analyseprosesser. Nærmere bestemt at de rapporterer om det de vurderer som materielt eller betydningsfullt for selskapet og selskapets virksomhet. Åpenheten kan altså betraktes som å gjelde informasjon leserne etterlyser som overlapper med det selskapet selv definerer som relevant å fortelle om. Den selektive informasjonsdelingen kan her fortolkes som et kompromiss i møte med bærekraftsbegrepets altomfattende karakter, eksterne leseres potensielt grenseløse informasjonsbehov og selskapets egeninteresser. Som en av informantene forklarer er det rapportskrivernes jobb å formidle hvorfor akkurat den informasjonen som deles er relevant. Dette er et eksempel på hvordan selvrepresentasjon kan innebære balansering av mengde og type informasjon om hvordan dette presenteres i rapportene.

6.2.2 Informasjon eller påvirkning

Informasjon eller påvirkning er en annen kategori av kommunikativt dilemma. Denne kategorien handler om balanse ganger mellom å dele informasjon og forsøk på å påvirke gjennom kommunikasjon (Linell, 2011, s. 582). I sammenheng med rapporteringen kan dette dilemmaet oppstå i rapportskrivernes arbeid med å innfri eksterne leseres forventninger om å få tilgang til nøytral informasjon, samtidig som at de søker å nå selskapets mer overbevisende formål med rapporteringen.

Siden rapporteringens rammebetingelser i stor grad er tuftet på overordnede anbefalinger, åpner dette for at selskapene både kan innfri myndighetskrav og samtidig forme tekstene etter egne ønsker og behov. Dette kan være en årsak til at rapportskriverne søker å nå flere formål gjennom en og samme tekst, og at mange av disse formålene kan betraktes som utenfor det man forventer i en rapporterende sjanger. Å dele informasjon kan her betraktes som et hovedformål med tekster innenfor rapportsjangeren, mens kommunikative formål som å fremstå som ærlig, tilgjengeliggjøre forklaringer, motarbeide myter eller vise frem det unike med selskapet kan forstås som formål av en mer uoffisiell og overbevisende karakter.

Samtidig som selskapene har valgfrihet rent juridisk, kan ulike lesergrupper ha ulike forventninger til rapporteringen. Temaet grønnvasking har vært i fokus innen både samfunnsdebatter og i forskning de siste årene, og grønnvasking er vist å føre til økt skepsis blant forbrukere (Gatt, Seele & Rademacher, 2019). Dette kan forklare informantenes formål om å fremstille selskapet som åpent og transparent, siden disse to formålene kan betraktes som motsatser til grønnvasking eller villedende kommunikasjon. Dermed kan åpenheten betraktes som en kommunikativ strategi for å ta avstand fra grønnvaskingstematikken, og fremstille selskapet som troverdig og ansvarlig. Å frivillig dele opplysninger om selskapet som ikke er lovpålagt kan her være en måte å påvirke, gjennom å skrive på en overbevisende måte som indikerer at selskapet rapporterer transparent, på en informerende måte ved å samtidig rapportere om resultater.

6.2.3 Følsomme tema

Det tredje dilemmaet jeg har valgt for å belyse rapporteringens balanse ganger er *følsomme tema*. Denne handler om at man ved å omtale noe som et problem, medvirker til at det man snakker om rent faktisk blir oppfattet som problematisk (Linell, 2011, s. 575-576). Et kompromiss i slike sammenhenger er ofte å kun forsiktig antyde

problemene heller enn å gå i dybden på de, eller å balansere problematisk informasjon med å også fortelle om noe positivt (Linell, 2011, s. 575-577).

Som vist tidligere (se kapittel 2.2.2) kan havbruk påvirke både økologiske og sosiale faktorer gjennom eksempelvis klimagassutslipp, innvirkning på andre fiskebestander, arealkonflikter med lokalbefolkning og annet. Dette kan det være krevende å skrive om for selskapene, siden dette kan oppfattes som problematiske sider ved selskapets aktiviteter. I tillegg til å forstås som en form for selvrepresentasjon, som tidligere drøftet, kan balansegangene mellom positiv og negativ informasjon her også betraktes som forsøk på å finne en løsning i omtale av problematiske aspekt ved selskapenes virksomheter.

Den krevende oppgaven det er å snakke om negative sider ved virksomheten (se kapittel 5.5.1), kan i lys av dette forstås som å balanseres ved at skriverne også inkluderer informasjon om fordeler eller muligheter relatert til selskapets virksomhet. Et eksempel på dette er rapportering om klimagassutslipp. I sitatet forteller informanten om at de rapporterer om arealkonflikter og plastproblematikk, men at de samtidig forteller om store muligheter for økt matproduksjon i havet. Dermed blir havbruk rammet inn som positivt til tross for utfordringene. Sett i lys av kategorien følsomme tema kan dette forstås som et kompromiss og en kommunikativ strategi der skriverne søker å balansere den problematiske informasjonen med å også fortelle om noe positivt.

7 Avslutning

I dette masterprosjektet har jeg belyst hvordan rapportsskriverne beskriver bærekraftsrapportering som profesjonell praksis. Mitt formål har ikke vært å komme frem til en «oppskrift» eller «best practice» for bærekraftsrapportering, men å belyse en lite studert arbeidspraksis av økende betydning både for selskaper og for samfunnet selskapene inngår som en del av.

Analysene av rapportsskriverne beskrivelser og refleksjoner gir et perspektiv på hvordan disse rapportene blir til og hvilke formål de kan tjene for et utvalg norske havbruksselskap. Videre har jeg belyst ulike sider ved praksisens kompleksitet og kommunikative dilemma skriverne kan møte på i utformingen av rapportene. Skriverne strategier for å håndtere disse utfordringene er også blitt drøftet. Studien har vist frem rapporteringen som en sammensatt praksis, og som en øvelse som krever god forståelse for alle de ulike hensynene som må tas.

Studien belyser en praksis som er lite studert, og bidrar med et perspektiv av relevans for forståelse av bærekraftsarbeid og -rapportering. Ved å intervju rapportsskriverne har jeg gitt deres stemme en plass i en diskusjon om bærekraftsrapporteringens formål, funksjoner og utfordringer. Skriverne perspektiv er ikke tilgjengelig i rene dokumentstudier, og å benytte intervju som metode gir dermed et bidrag til annen kunnskap om dette temaet.

7.1 Teoretisk bidrag

Denne studien har slik jeg ser det to mulige teoretiske bidrag av relevans for fagfeltet. Først vil jeg nevne Linell's (2011) kategorier for kommunikative dilemma. Disse er tidligere blitt anvendt i analyser av muntlige samtalsituasjoner i arbeidslivet. I denne studien har jeg vist hvordan tre kategorier av kommunikative dilemma også kan være nyttige for å belyse informanternes redegjørelser om skriftlige kommunikasjonssituasjoner.

I tillegg vil jeg trekke frem Dysthe's modell over skrivesituasjoners dialogistiske samspill (1997). Jeg oppfatter modellen som svært egnet til å belyse bærekraftsrapporteringens kompleksitet. Samtidig er *endring* en faktor som ikke kommer frem i modellen men som gjennom analysene fremstår som relevant for rapportsskriverne skriveprosesser. Derfor anser jeg dimensjonen «endring over tid» som en relevant faktor å vurdere i en eventuell videreutvikling av den dialogiske modellen til Dysthe. En slik videreutvikling kan tenkes å øke modellens relevans for studier av skriveprosesser i det moderne arbeidslivet.

7.2 Relevans for praksis

Studien har belyst ulike faktorer som kan være av relevans for praksisfeltet. Sentrale bidrag kan være økt bevissthet om rapportsskriving som en kompleks praksis som kan læres og utvikles. Videre belyses samskriving som et prosjekt med ulike roller og ansvar som kan fordeles og utvikles. Økt kunnskap om samskrivingsprosesser kan være nyttig i samproduksjon av tekst i arbeidslivet, og kan være relevant for rapportsskriverne som arbeider med å utvikle egen rapporteringspraksis. Diskusjoner om de ulike kommunikative dilemmaene som skriverne kan møte på i utformingen av rapportene kan også bidra med nye perspektiv og ideer til hvordan skriverne kan arbeide i forbindelse

med senere rapportering. For ledere som har ansvar for planlegging og godkjenning av bærekraftsrapporter kan studien gi ny innsikt i de mange avveiningene og vurderingene skriverne må gjøre i utformingen av rapportene. Dette kan gi ny forståelse rundt hva som gjør rapporteringen til en kompleks praksis, og hvilke kommunikative strategier som kan benyttes for å håndtere denne kompleksiteten. Videre viser studien hvordan rapporteringen fungerer som en dynamisk og responsiv praksis i dialog med selskapets interne og eksterne lesere. Dette anerkjenner rapporteringens relevans i en tid der bærekraft er stadig høyere på dagsordenen.

Også myndighetene vil kunne dra nytte av denne kunnskapen i deres arbeid med å definere bærekraftsrapporteringens rammebetingelser. Enkelte peker på at rapporteringens rammer bør utvikles, og at en reform av selskapslovgivningen må til for å styrke bærekraftsrapporteringens rolle i bærekraftig utvikling (Sjøfjell, 2016, 2020). At flere av informantene ser nytten av å få én felles standard for havbruksnæringa kan ansees som et relevant perspektiv å ta med inn i denne diskusjonen.

7.3 Videre forskning

Denne studien er begrenset i omfang, og jeg ser flere aspekter ved bærekraftsrapportering som kunne vært interessant å utforske videre. For det første har jeg i denne studien kun sett på rapportskriveres beskrivelser av skriveprosesser. En studie som også observerer slike prosesser mens de pågår vil kunne bidra med et nytt perspektiv på rapportskrivning og samskriving som praksis. Videre ville det også vært interessant å løfte frem leseres perspektiv på bærekraftsrapporteringen. Dette kunne bidratt med innsikt i hvordan rapportskriverens ulike kommunikative strategier oppfattes eller forstås av rapportenes lesere.

Samlet sett ville det vært interessant å gjennomføre en større studie av bærekraftsrapportering som praksis for å belyse praksisen fra flere perspektiv. En slik studie burde kombinert intervju, observasjons- og dokumentanalyser og involvert flere informanter fra ulike industrier.

Det er et økende fokus på bærekraftig utvikling med mål om å «bevare menneskehetens sosiale fundament og naturens mangfold og bæreevne innenfor planetens tålegrenser» (Rockström, et al., 2009). Denne studien har belyst noe av kompleksiteten knyttet til selskapers kommunikasjon om disse temaene, noe som kan være et kunnskapsbidrag i mer overordnede diskusjoner om bærekraftsrapporteringens rolle i selskapers bærekraftige utvikling.

Referanser

- Aarset, B., Carson, S. G., Wiig, H., Måren, I. E. & Marks, J. (2020). Lost in Translation? Multiple Discursive Strategies and the Interpretation of Sustainability in the Norwegian Salmon Farming Industry. *Food Ethics*, 5(1), 11.
<https://doi.org/10.1007/s41055-020-00068-3>
- Amundsen, V. S. & Osmundsen, T. C. (2018). Sustainability indicators for salmon aquaculture. *Data in Brief*, 20, 20-29.
<https://doi.org/https://doi.org/10.1016/j.dib.2018.07.043>
- Bailey, J. (2014). Looking for sustainable solutions in salmon aquaculture. *Etikk i praksis-Nordic Journal of Applied Ethics*, (1), 22-40.
- Bailey, J. L. & Eggereide, S. S. (2020). Indicating sustainable salmon farming: The case of the new Norwegian aquaculture management scheme. *Marine Policy*, 117, 103925.
- Baumgartner, R. J. & Rauter, R. (2017). Strategic perspectives of corporate sustainability management to develop a sustainable organization. *Journal of Cleaner Production*, 140, 81-92.
- Bazerman, C. (2004). Intertextuality: How texts rely on other texts. I C. Bazerman & P. Prior (Red.), *What writing does and how it does it: An introduction to analyzing texts and textual practices* (s. 89-102). Routledge.
- Bhatia, A. (2012). The corporate social responsibility report: The hybridization of a "Confused" genre (2007-2011). *IEEE transactions on professional communication*, 55(3), 221-238.
- Bhatia, V. K. (2004). *Worlds of written discourse: A genre-based view*. Bloomsbury Publishing.
- Bhatia, V. K. (2014). *Analysing genre: Language use in professional settings*. Routledge.
- Biber, D. (2006). Stance in spoken and written university registers. *Journal of English for Academic Purposes*, 5(2), 97-116.
- Bjørkdahl, K. (2018). *Rapporten: sjanger og styringsverktøy*. Oslo: Pax Forlag.
- Bondi, M. (2016). The future in reports: Prediction, commitment and legitimization in corporate social responsibility (CSR). *Pragmatics and Society*, 7(1), 57-81.
- Braun, V. & Clarke, V. (2006). Using thematic analysis in psychology. *Qualitative Research in Psychology*, 3(2), 77-101.
<https://doi.org/10.1191/1478088706qp063oa>
- Broman, G. I. & Robèrt, K.-H. (2017). A framework for strategic sustainable development. *Journal of Cleaner Production*, 140, 17-31.
- Brumfit, C. (1997). How applied linguistics is the same as any other science. *International Journal of Applied Linguistics*, 7(1), 86-94.
- Brundtland, G. H., Khalid, M., Agnelli, S., Al-Athel, S. & Chidzero, B. (1987). Our common future. *New York*, 8.
- Bülow, P. (2012). Delaktighet i tvärinstitutionella flerpartssamtal. I P. Bülow, D. Thunqvist Persson & I. Sandén (Red.), *Delaktighetens praktik: Det professionella samtalets villkor och möjligheter*. Lund: Gleerups Utbildning AB.
- Carson, S. G. (2019). The corporate legitimacy matrix-A framework to analyze complex business-society relations. *Philosophy of Management*, 18(2), 169-187.

- Clement, K. D. (2014). Skap nye måder at samarbejde om skrivningen på. I C. H. Sørensen (Red.), *Godt sprog i organisationer. Veje til vellykket sprogarbejde*. (s. 185-210). København: Hans Reitzels Forlag.
- Connelly, S. (2007). Mapping sustainable development as a contested concept. *Local environment*, 12(3), 259-278.
- Dalen, M. (2004). *Intervju som forskningsmetode: en kvalitativ tilnærming* (bd. 2) Universitetsforlaget.
- Dysthe, O. (1997). Skrivning sett i lys av dialogisme: Teoretisk bakgrunn og konsekvensar for undervisning. I L. S. Evensen & T. Hoel (Red.), *Skriveteorier og skolepraksis* (s. 45-77). Bergen: Fagbokforlaget.
- EU. (2021). EU taxonomy for sustainable activities. Hentet 18.05 2021 fra https://ec.europa.eu/info/business-economy-euro/banking-and-finance/sustainable-finance/eu-taxonomy-sustainable-activities_en
- Feix, A. & Philippe, D. (2018). Unpacking the Narrative Decontestation of CSR: Aspiration for Change or Defense of the Status Quo? *Business & Society*, 59(1), 129-174. <https://doi.org/10.1177/0007650318816434>
- Fiksel, J. R., Eason, T. & Frederickson, H. (2012). A framework for sustainability indicators at EPA.
- FN. (2015). *Transforming our world: the 2030 Agenda for Sustainable Development* (A/RES/70/1). Hentet fra <https://sdgs.un.org/sites/default/files/publications/21252030%20Agenda%20for%20Sustainable%20Development%20web.pdf>
- Fuoli, M. (2012). Assessing social responsibility: A quantitative analysis of Appraisal in BP's and IKEA's social reports. *Discourse & Communication*, 6(1), 55-81.
- Fuoli, M. (2018). Building a Trustworthy Corporate Identity: A Corpus-Based Analysis of Stance in Annual and Corporate Social Responsibility Reports. *Applied linguistics*, 39(6), 846-885. <https://doi.org/10.1093/applin/amw058>
- Gatti, L., Seele, P. & Rademacher, L. (2019). Grey zone in-greenwash out. A review of greenwashing research and implications for the voluntary-mandatory transition of CSR. *International Journal of Corporate Social Responsibility*, 4(1), 6.
- Goodwin, C. (1994). Professional vision. *American anthropologist*, 96(3), 606-633.
- GRI (2021). About GRI. Hentet 27.05 2021 fra <https://www.globalreporting.org/about-gri/>
- Hersoug, B. (2015). The greening of Norwegian salmon production. *Maritime Studies*, 14(1), 1-19.
- Herzig, C. & Schaltegger, S. (2006). Corporate sustainability reporting. An overview. *Sustainability accounting and reporting*, 301-324.
- Holland, R. (1999). Reflexivity. *Human Relations*, 52(4), 463-484.
- Holliday, A. (2007). Writing about data. I *Doing & writing qualitative research* (s. 98-122). London: Sage.
- Järvinen, M. (2005). Interview i en interaktionistisk begrepsramme. I M. Järvinen & N. Mik-Meyer (Red.), *Kvalitative metoder i interaktionistisk perspektiv: Interview, observationer og dokumenter* (s. 27-49). Hans Reitzels Forlag.
- Järvinen, M. & Mik-Meyer, N. (2005). *Kvalitative metoder i interaktionistisk perspektiv: Interview, observationer og dokumenter* Hans Reitzels Forlag.
- Jaworska, S. & Nanda, A. (2018). Doing Well by Talking Good: A Topic Modelling-Assisted Discourse Study of Corporate Social Responsibility. *Applied linguistics*, 39(3), 373-399. <https://doi.org/10.1093/applin/amw014>
- Kvale, S. & Brinkmann, S. (2014). *Den kvalitative forskningsintervju* (bd. 3) Gyldendal.

- Lankoski, L. (2016). Alternative conceptions of sustainability in a business context. *Journal of Cleaner Production*, 139, 847-857.
- Lewis, J. K. (2016). Corporate social responsibility/sustainability reporting among the fortune global 250: Greenwashing or green supply chain? I *Entrepreneurship, Business and Economics-Vol. 1* (s. 347-362). Springer.
- Lillis, T. (2009). Bringing writers voices to writing research - talk around texts. I A. Carter, T. Lillis & S. Parkin (Red.), *Why writing matters: Issues of access and identity in writing research and pedagogy* (bd. 12). John Benjamins Publishing.
- Lin, Y. (2020). Communicating bad news in corporate social responsibility reporting: A genre-based analysis of Chinese companies. *Discourse & Communication*, 14(1), 22-43. <https://doi.org/10.1177/1750481319876770>
- Linell, P. (1990). De institutionaliserade samtalens elementära former: om möten mellan professionella och lekmän. *Forskning om utbildning*, 17(4), 18-35.
- Linell, P. (1998). *Approaching dialogue: Talk, interaction and contexts in dialogical perspectives* (bd. 3) John Benjamins Publishing.
- Linell, P. (2009). *Rethinking language, mind, and world dialogically* IAP.
- Linell, P. (2010). Communicative activity types as organisations in discourses and discourses in organisations. *Discourses in interaction*, 203, 33.
- Linell, P. (2011). Kommunikative dilemman. I *Samtalskulturer: Kommunikativa verksamhetstyper i samhället. Vol. 2* (s. 572-595). Linköping: Linköpings universitet.
- Lovdata. (1998). Regnskapsloven (§ 3-3 c). Hentet fra https://lovdata.no/dokument/NL/lov/1998-07-17-56/KAPITTEL_3?q=samfunnsansvar#KAPITTEL_3
- Lowry, P. B., Curtis, A. & Lowry, M. R. (2004). Building a taxonomy and nomenclature of collaborative writing to improve interdisciplinary research and practice. *The Journal of Business Communication* (1973), 41(1), 66-99.
- Lozano, R. (2012). Towards better embedding sustainability into companies' systems: an analysis of voluntary corporate initiatives. *Journal of Cleaner Production*, 25, 14-26. <https://doi.org/https://doi.org/10.1016/j.jclepro.2011.11.060>
- Lyon, T. P. & Montgomery, A. W. (2015). The means and end of greenwash. *Organization & Environment*, 28(2), 223-249.
- Måseide, P. (2008). Profesjonar i et interaksjonsteoretisk perspektiv. I A. Molander & L. Terum (Red.), *Profesjonsstudier* (s. 367-385). Oslo.
- Meld. St. 16. (2014–15). *Forutsigbar og miljømessig bærekraftig vekst i norsk lakse- og ørretoppdrett*. Hentet fra <https://www.regjeringen.no/contentassets/6d27616f18af458aa930f4db9492fbe5/no/pdfs/stm201420150016000dddpdfs.pdf>
- Osmundsen, T. C. & Olsen, M. S. (2017). The imperishable controversy over aquaculture. *Marine Policy*, 76, 136-142.
- Palmeri, J. (2004). When discourses collide: A case study of interprofessional collaborative writing in a medically oriented law firm. *The Journal of Business Communication* (1973), 41(1), 37-65.
- PwC (2020). *Bærekraft 100*. Hentet fra <https://www.pwc.no/no/publikasjoner/baerekraft-100.html>
- Rahm, H., Sandell, N. & Svensson, P. (2020). Corporate dreams–Appropriate aspirations and the building of trust in annual reports. *Studies in Communication Sciences*, 20(1), 77-91-77-91.

- Regjeringen. (2020). Havbruk. Hentet 01.12 2020 fra <https://www.regjeringen.no/no/tema/mat-fiske-og-landbruk/fiskeri-og-havbruk/1/oppdrettslaksen/id495344/>
- Roberts, C. (2003). Applied linguistics applied. *British Studies in Applied Linguistics*, 18, 132-149.
- Roberts, C. & Sarangi, S. (2005). Theme-oriented discourse analysis of medical encounters. *Medical education*, 39(6), 632-640.
- Rockström, J., Steffen, W., Noone, K., Persson, Å., Chapin, F. S., Lambin, E. F., ... Schellnhuber, H. J. (2009). A safe operating space for humanity. *nature*, 461(7263), 472-475.
- Sarangi, S. (2005). The conditions and consequences of professional discourse studies. *Journal of Applied Linguistics*, 2(3), 371-394.
- Sarangi, S. & Candlin, C. (2010). Editorial. *Journal of Applied Linguistics and Professional Practice*, 7(1), 1-9.
- Scheuer, J. (2005). *Indgange til samtaler: samtaleanalyse som konversationsanalyse, dialogisme og kritisk diskursanalyse* Danmarks Pædagogiske Universitetsforlag.
- Sjåfjell, B. (2016). Bridge Over Troubled Water: Corporate Law Reform for Life-Cycle Based Governance and Reporting. *University of Oslo Faculty of Law Research Paper*, (2016-23).
- Sjåfjell, B. (2020). How Company Law has Failed Human Rights—and What to Do About It. *Business and Human Rights Journal*, 5(2), 179-199.
- Sjåfjell, B., Mähönen, J. & Rudshagen, E. (2016). *Regnskapslovutvalgets delutredning 2, NOU 2016:11 Regnskapslovens bestemmelser om årsberetning mv* [Hørings svar]UiO. Hentet fra <https://www.jus.uio.no/forskning/omrader/selskaper/aktuelle-saker/innspillnyregnskapslov17nov16sjafjellmahonenrudshagen.pdf>
- Skilbrei, M.-L. (2019). *Kvalitative metoder : planlegging, gjennomføring og etisk refleksjon* (1. utgave. utg.). Bergen: Fagbokforlaget.
- Stephen, B. (2018). *Workplace writing: Beyond the text*. Routledge.
- Terry, G., Hayfield, N., Clarke, V. & Braun, V. (2017). Thematic analysis. I *The Sage handbook of qualitative research in psychology* (s. 17-37).
- Tjora, A. (2012). *Kvalitative forskningsmetoder i praksis* (bd. 2) Gyldendal Norsk Forlag AS.
- Tveterås, R., Reve, T., Haus-Reve, S., Misund, B. & Blomgren, A. (2019). *En konkurransedyktig og kunnskapsbasert havbruksnæring*. Oslo: Handelshøgskolen BI.
- Whiteman, G., Walker, B. & Perego, P. (2013). Planetary boundaries: Ecological foundations for corporate sustainability. *Journal of management studies*, 50(2), 307-336.
- Winther, U., Skontorp Hognes, E., Jafarzadeh, S. & Ziegler, F. (2020). Greenhouse Gas Emissions of Norwegian Seafood Products in 2017. *SINTEF Ocean*.
- Young, N., Brattland, C., Digiovanni, C., Hersoug, B., Johnsen, J. P., Karlsen, K. M., ... Thorarensen, H. (2019). Limitations to growth: Social-ecological challenges to aquaculture development in five wealthy nations. *Marine Policy*, 104, 216-224. <https://doi.org/https://doi.org/10.1016/j.marpol.2019.02.022>
- Yu, D. & Bondi, M. (2017). The generic structure of CSR reports in Italian, Chinese, and English: A corpus-based analysis. *IEEE transactions on professional communication*, 60(3), 273-291.
- Yu, D. & Bondi, M. (2019). A genre-based analysis of forward-looking statements in corporate social responsibility reports. *Written Communication*, 36(3), 379-409.

Zappettini, F. & Unerman, J. (2016). 'Mixing'and 'Bending': The recontextualisation of discourses of sustainability in integrated reporting. *Discourse & Communication*, 10(5), 521-542.

Vedlegg

Vedlegg 1: Informasjonsskriv

Vedlegg 2: Intervjuguide – full versjon

Vedlegg 3: Intervjuguide – forkortet versjon

Vil du bidra til et mastergradsprosjekt om bærekraftrapportering i havbruksnæringa?

Dette er et spørsmål til deg om å delta i et forskningsprosjekt hvor formålet er å bidra til økt kunnskap om bærekraftrapportering innen norsk havbruksnæring og prosessen denne typen rapporter blir til igjennom. I dette skrevet får du informasjon om målene for prosjektet og hva det vil innebære for deg å delta.

Formål med prosjektet

I mastergradsprosjektet *skriveres perspektiv på bærekraftrapportering innen norsk havbruksnæring* undersøker jeg rapporter om bærekraft og samfunnsansvar innen norsk havbruksnæring. Fokuset i prosjektet er på rapportenes funksjon for selskapene, og tekstutviklingsprosessen disse rapportene blir til igjennom. Prosjektet er et masterprosjekt som skal gjennomføres i fjerde og siste semester av mastergraden *Språk og kommunikasjon i profesjoner* ved NTNU.

Jeg ønsker å belyse den overnevnte tematikken fra de som skriver rapportene sitt perspektiv, med vekt på skriveprosessen, de mange valgene som tas underveis i skrivingen og eventuelle kommunikative utfordringer som oppstår.

Hvorfor får du spørsmål om å delta?

Du får denne forespørselen fordi du har erfaring med å skrive rapporter om bærekraft og samfunnsansvar for en aktør innen norsk havbruksnæring.

Hva innebærer det for deg å delta?

Jeg ønsker å få høre om dine erfaringer med å skrive bærekraftrapporter, samt dine betraktninger knyttet til denne typen teksters funksjon og formål for bedriften du arbeider for. Jeg vil ikke fokusere på spesifikke tall og detaljer i selskapets bærekraftrapporter, men på skriveprosessen som arbeidsoppgave og hvem og hva som virker inn på rapportens endelige form og innhold. Intervjuet vil vare i 1 – 1 ½ time, og det vil foregå på et sted og et tidspunkt som passer for deg. Det er kun jeg som vil være til stede, og jeg vil gjøre lydopptak av intervjuet.

Det er frivillig å delta

Det er frivillig å delta i prosjektet. Hvis du velger å delta, kan du når som helst trekke tilbake samtykket uten å oppgi noen grunn. Da blir intervjuet slettet. Det vil ikke ha noen negative konsekvenser for deg hvis du ikke vil delta eller velger å trekke deg senere.

Ditt personvern – hvordan jeg oppbevarer og bruker opplysninger om deg

Jeg vil bare bruke opplysningene om deg til formålene jeg har fortalt om i dette skrivet. Jeg behandler opplysningene konfidensielt og i samsvar med personvernregelverket. I rapporter og formidling fra prosjektet vil både navn og arbeidsgiver anonymiseres. Det vil være liten sannsynlighet for å gjenkjenne deg personlig, men siden havbruksnæringa i Norge består av relativt få aktører, kan det være en mulighet for at personer som kjenner næringen svært godt vil kunne gjenkjenne hvilken bedrift det er snakk om. Bare jeg og min veileder vil ha tilgang til intervjuopptaket

Hva skjer med opplysningene om deg når vi avslutter forskningsprosjektet?

Masteroppgaven skal leveres inn til sensur innen 15. mai 2021. Alle lydopptak blir slettet senest 31. desember 2021.

Dine rettigheter

Så lenge du kan identifiseres i datamaterialet, har du rett til:

- innsyn i hvilke personopplysninger som er registrert om deg
- å få rettet og slettet personopplysninger om deg
- å få utlevert en kopi av dine personopplysninger
- å sende klage til personvernombudet eller Datatilsynet om behandlingen av dine personopplysninger.

Hva gir meg rett til å behandle personopplysninger om deg?

Det er bare ditt eget samtykke som gir meg rett til å behandle opplysninger om deg. NSD – Norsk senter for forskningsdata AS har vurdert at behandlingen av personopplysninger i dette masterprosjektet er i samsvar med personvernregelverket.

Hvor kan du finne ut mer?

Hvis du har spørsmål til studien eller ønsker å benytte deg av de rettighetene som er nevnt ovenfor, ta kontakt med:

- NTNU v/ student Terese Samuelsen, terese.samuelsen@stud.ntnu.no, tlf. 41471121
- NTNU v/ veileder og prosjektansvarlig Kristin Halvorsen, kristin.halvorsen@ntnu.no, tlf. 48245135
- NTNUs personvernombud Thomas Helgesen thomas.helgesen@ntnu.no tlf. 93079038

Hvis du har spørsmål knyttet til NSD sin vurdering av prosjektet, kan du ta kontakt med: NSD – Norsk senter for forskningsdata AS på epost (personverntjenester@nsd.no) eller på telefon: 55 58 21 17

Med vennlig hilsen

Masterstudent
Terese Samuelsen

(Signert av prosjektansvarlig, dato)

Samtykkeerklæring

Jeg har mottatt og forstått informasjonen om mastergradsprosjektet *skriveres perspektiv på bærekraftrapportering innen norsk havbruksnæring* og har fått anledning til å stille spørsmål. Jeg samtykker til:

- Å delta i et intervju
- At intervjuet blir tatt opp på lydopptaker

Jeg samtykker til at mine opplysninger behandles frem til prosjektet er avsluttet og senest 31. desember 2021.

(Signert av prosjektdeltaker, dato)

Intervjuguide

Innledning i intervjuet:

- Hilsen og takk for deltakelse.
- Informasjon om masterprosjektet
- Informasjon om mastergraden
- Min interesse i tekstbasert kommunikasjon, bærekraftrapporters funksjoner, og skriveprosessen slike rapporter blir til gjennom.
- Informasjon om opptak
- Informasjon om anonymisering og konfidensialitet
- Spørsmål om samtykke til opptak
- Kort beskrivelse av intervjuets tema

Intervjuspørsmål:

DEL 1: Konkret om rapportskriveren og rapportskrivningen i bedriften

1. Kan du fortelle meg litt om deg selv og din jobb i selskapet?
 - Eventuelle oppfølgingsspørsmål:
 - a. Hvilken rolle har du i selskapet?
 - b. Har du jobbet lenge her?
 - c. Hvor jobber du i selskapet?
 - d. Utdanning/bakgrunn
2. Hva er din rolle i å produsere bærekraftrapportene i bedriften?
 - a. Hva har du ansvar for?
 - b. Antall års erfaring med bærekraftrapportering
3. Vet du hvor lenge selskapet har gitt ut slike rapporter?
4. Hvorfor publiserer dere bærekraftrapporter?
5. Er det noen eksterne faktorer som legger føringer for rapportens form og innhold?
6. Hvilke lesere henvender dere til i rapporten?
 - Eventuelle oppfølgingsspørsmål:
 - e. Hvem tror du eller vet du at leser rapporten?
 - f. Er det noen lesere du vil betrakte som primære, eller viktigere enn andre?
7. Hvordan går dere helt konkret frem når en rapport skal produseres? Hvordan blir rapportene «til»?
 - Eventuelle oppfølgingsspørsmål:
 - a. Hvordan organiserer dere skrivingen?
 - b. Når begynner prosessen?
 - c. Er det en form for rutine hos dere, som er fast på agendaen hvert år?

- d. Skrives hver rapport individuelt, eller baserer man den på fjorårets?
- e. Hvem involveres?
- f. En eller flere skrivere?
- g. Hvem har «siste ord»?

DEL 2: utfordringer med å skrive rapportene.

8. Kan du fortelle litt om hvordan du opplever dette med å samskrive slike rapporter?

- Eventuelle oppfølgingsspørsmål:
 - a. utfordringer knyttet til selve skriveprosessen eller samarbeidet om tekst
 - b. Om ulike skrivere eller interne aktører har ulike ønsker eller mål med teksten
 - c. Er det en som ser over til slutt? En som verifiserer eller kontrollerer?

9. Jeg antar at ulike lesere kan ha ulike interesser. Skaper dette noen utfordringer for dere som skal skrive disse tekstene?

- Eventuelle oppfølgingsspørsmål:
 - a. utfordringer knyttet til ulike leseres forventninger/interesser
 - b. utfordringer knyttet til formelle krav eller krav fra myndighetene
 - c. Andre utfordringer de erfarer

DEL 3: Refleksjon rundt rapportenes funksjoner

10. Kan du dele noen tanker om hvilke funksjoner rapportene har for selskapet og for ulike interessenter utenfor selskapet? Hva tror du?

- Eventuelle oppfølgingsspørsmål:
 - a. Funksjoner internt i selskapet?
 - b. Funksjoner eksternt ovenfor ulike lesere eller målgrupper
 - c. Funksjon mer overordnet, i «storsamfunnet» ift. internasjonale bærekraftsmål etc.?
 - d. Funksjoner i forhold til arbeidet med bærekraft i bedriften

11. Det finnes mange forståelser av hva bærekraft handler om. Har dere en definisjon som dere benytter hos dere?

- d. Har du noen tanker om hva som ligger i dette begrepet?

12. Er det noe annet du tenker er relevant om dette temaet, som vi ikke har snakket om?

Avslutning:

- Takk for deltakelsen og bidragene
- Informasjon om kontaktmuligheter og mulighet for modifikasjon i etterkant
- Tilbud om gjennomlesing av oppgave før innsending

Intervjuguide (forkortet)

Innledning i intervjuet:

- Hilsen og takk for deltakelse.
- Informasjon om masterprosjektet
- Informasjon om mastergraden
- Min interesse i tekstbasert kommunikasjon, bærekraftrapporters funksjoner, og skriveprosessen slike rapporter blir til gjennom.
- Informasjon om opptak
- Informasjon om anonymisering og konfidensialitet
- Spørsmål om samtykke til opptak
- Kort beskrivelse av intervjuets tema

Intervjuspørsmål:

DEL 1: Konkret om rapportskriveren og rapportskrivningen i bedriften

1. Kan du fortelle meg litt om deg selv og din jobb her i xx?
 - Eventuelle oppfølgingsspørsmål:
 - a. Hvilken rolle har du i selskapet?
 - b. Har du jobbet lenge her?
 - c. Hvor jobber du i selskapet?
 - d. Utdanning/bakgrunn
2. Hva er din rolle i å produsere bærekraftrapportene i bedriften?
 - a. Hva har du ansvar for?
 - b. Antall års erfaring med bærekraftrapportering
3. Jeg vil gjerne høre litt om hvordan rapportene «blir til» hos dere. Hvordan går dere helt konkret frem når en rapport skal produseres?
 - Eventuelle oppfølgingsspørsmål:
 - a. Hvor lenge har bedriften rapportert om bærekraft?
 - b. Hvordan organiserer dere skrivingen?
 - c. Når begynner prosessen?
 - d. Er det en form for rutine hos dere, som er fast på agendaen hvert år?
 - e. Følger dere noen spesielle krav, lover eller rammeverk?
 - f. Hvem involveres?
 - g. En eller flere skrivere?
 - h. Hvem har «siste ord»?

4. Hvem tenker du er lesere av disse rapportene?

- a. Er det noen lesere du vil anse som mer viktige enn andre?
- b. Hva opplever du at de ønsker fra rapportene?

DEL 2: utfordringer med å skrive rapportene.

5. Jeg antar at ulike lesere kan ha ulike interesser. Skaper dette noen utfordringer for dere som skal skrive disse tekstene?

- Eventuelle oppfølgingsspørsmål:
 - a. utfordringer knyttet til ulike leseres forventninger/interesser
 - b. utfordringer knyttet til formelle krav eller krav fra myndighetene

6. Kan du fortelle litt om hvordan du opplever dette med å samskrive slike rapporter?

- Eventuelle oppfølgingsspørsmål:
 - a. utfordringer knyttet til selve skriveprosessen eller samarbeidet om tekst
 - b. Om ulike skrivere eller interne aktører har ulike ønsker eller mål med teksten

DEL 3: Refleksjon rundt rapportenes funksjoner

7. Kan du dele noen tanker om hvilke funksjoner rapportene har for selskapet og for ulike interessenter utenfor selskapet? Hva tror du?

- Eventuelle oppfølgingsspørsmål:
 - a. Funksjoner internt i selskapet?
 - b. Funksjoner eksternt ovenfor ulike lesere eller målgrupper
 - c. Funksjon i «storsamfunnet» ift. internasjonale bærekraftsmål?
 - d. Funksjoner i forhold til arbeidet med bærekraft i bedriften

8. Er det noe annet du tenker er relevant om dette temaet, som vi ikke har snakket om?

Avslutning:

- Takk for deltakelsen og bidragene
- Informasjon om kontaktmuligheter og mulighet for modifikasjon i etterkant
- Tilbud om gjennomlesing av oppgave før innsending

